

Nr. 1, vol. 26

1928

ŽVAIGŽDĖ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR. PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00. SINGLE COPY 50c.

Sausis m. -- January, 1928

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Tikrą išėjo iš spaudos Kun. A. Jusaičio knyga:

Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku atžvilgiu.

INTALPA.

- I. Lietuviškos (aistiškos) tautos.
- II. Lietuvių tautos ir jų viešpatystės istorija iki Vytauto mirėiai.
- III. Santykiai su lenkais, prasidėję prie Jagelos.
- IV. Apvertinimas juristiškai ryšių Lietuvos viešpatystės su Lenkija, buvusių prieš Liublino unija ir po jai.
- V. Priežastys puolimo Lenkijos (ir drauge Lietuvos).
- VI. Išlikimas lietuvių tautiškos sąmonės išlaikymui tautoje savos kalbos, tradicijų, išreiškimo tos sąmonės literatūroje.
- VII. Dabartiniai lietuvių tautiški siekiniai.
- VIII. Ar Lietuva galima kaip viešpatystė?
- IX. Lenkų viliugingi siekiai.

Kaina 50 centu

Užprašymus ir pinigus
adresuoti:

“ŽVAIGŽDĖ”

3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SAUSIS — JANUARY 1928 M.

AMERIKOS LIETUVIU PIRMIEJI
PROFESIJONALAI.

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa.

1927 Spalių mėnesio „Zvaigždėje“ pagarsinus pradžia „Amerikos liet. pirmųjų profesionalų“, atsirado daug nurodymų, kurie žymiai išplėtė ir papildė tą raštą. Taip pataisyta leidžiame pasaulin. Leidėjai.

Iš kun A. Miluko paskaitų.

AMERIKOS LIETUVIŲ PIRMIEJI PROFESIONALAI.

I.

Anot p. V. Račkausko, kuris savo veikale „Amerika“ rūpestingai surankiojo daugelį statistiškų žinių apie mūsų išėiviją, nuo 1899 iki 1914 metų su 255.594 lietuviais emigrantais atvyko Amerikon ir apie pustrėčio šimto įvairių profesionalų: advokatų 5, aktorių 21, architektų 10, daktarų 6, elektrotechnikų 12, inžinierių 18, kunigu 37, literatų 18, mokytojų 37, muzikantų 61, redaktorių 4, skulptorių ir tepliorių 8, kitokių profesijų 37. Iš tų suvirš bertainio milijono ateivių buvę 170.699 vyrai ir 81.895 moterys. Iš jų 122.717 buvę analfabetai, o 11.352 mokėję tik skaityti, rašto nepažinę.

Nuo pradžios lietuvių išėivijos (1868 iki 1899 m.) tarp šimto tūkstančių ateivių galėję būti šimtelis profesionalų. Šio rašto siekiu yra paminėti dalį tų išmokslintų ir išlavintų asmenų, kurie savo veikimu darė didesnės ar mažesnės įtakos Amerikos lietuvių viešame gyvenime per pirmas tris dešimtis metų nuo pradžios išėivijos. Juoba minėtini čia tie ateiviai, kurie, tėvynėje buvę paprasti darbininkai, Amerikoje naujose gyvenimo sąlygose nevien virto profesionalais, bet ir pasižymėjo savo veikimu visuomenės gerovei.

Nesileisiu šičia įilgesnius tyrinėjimus tokių darbuo-

toju, kuriems dėlėi jų žymesnės įtakos jų padarytos toje ar kitoje ateivių gyvenimo srityje, pridera ir platesnis jų veikimo aprašymas (pav. M. Tvarauskas, D. T. Bačkauskas — Tamašauskas, Dr. J. Šliupas, J. Paukštys, kun. Burba, A. Olševskis, J. Adomaitis — Sernas, kunigai: J. Zebrys, M. Kraučiuonas, A. Kaupas, J. Zilinskas, P. Saurusaitis). Ypatingą dėmę čia atkreipiu į tuos mūsų profesionalus, kurių veikimas tų ar kitų priežasčių dėlei nebuvo prideramai įvertintas arba visai net pamirštas.

* * *

Pirmieji lietuviai ateiviai, ieškojusieji aukso kalnų Jungtinėse Amerikos Valstybėse, ilgus metus turėjo grumtis su įvairiausiomis gyvenimo kliūtimis, kol užtikrino sau šiek tiek lemtesnį pragyvenimą. „Gromatų iš Amerikos“ autorius 1885 metų „Aušroje“ N 1-me vaizdžiai rašo apie anuometinius mūsų tautiečių vargus-bėdas:

„Darbo beieškodami, esa, „ne vienas prašvilpina savo paskutinį skatiką, ir jausdamas alkį, o kęsdamas plikį eina melsti mylestybės pas perkupčius, kurie tyko galutinai tą vargšą apgramdyti, ir jei suteikė kokią urkštynę, — gerai, o jei ne, tai keliauk sau sveikas į miestą ir stipk badu arba eik vogti... Atkeliavusieji į Ameriką lietuviai, kurie nemoka angliškos kalbos, nei turi pinigų, gana vaiposi ir gailinasi... Tiems, kurie keletą metų pirmiaus čia atkeliavo ir jau prasigyveno, eina ne visai blogai, o ir tai ne visiems. Gailu yra skaityti raštus, kurie išgiria Ameriką prastam žmogui, ir vyresnybė turėtų pasirūpinti apdrausti anuos raštus, kadangi jie ne vieną yra supalkinę ir nuvarę į pikčiausia bėdą“.....

Baigęs gimnaziją ir universitete pradėjęs mokytis, paskiaus prie „Aušros“ dirbęs kaipo redaktorius J. Šliupas,

atvykęs Amerikon, turėjo nusitverti paprasčiausių bernų darbų farmose, kad išsimaitintų. Savu laiku pagarsėjusiame savo atsišaukime „Asz ir Lietuwa“ jis rašo (psl. 7):

„Cia atvažiuojes aš ėjau dirbti į farmą iki prisiziūrėjau, kokie yra toj žemėje žmonės... Iš farmos nuvažiuavau į Naują Jorką ir čia susiėjau į pažintį su lietuvninkais ir M. Tvarausku, buvusiu išdavėju „Liet. Gazietos“. Perskaičiau tuomet jo gazieta ir kningutes, ir teisingą kritiką tų sašlavinių raštų ras kožnas „Aušroje“..... Sunkiai angliakasyklose turėjo dirbti ir kitas aušrininkas—J. Anđziulaitis, baiges Veiverių mokytojų kursus. Buves tai gabus literatas ir poetas, bet dėlei nemokėjimo šios šalies kalbos, turėjo duonpelniauti kaipo angliakasio padėjėjas.

Sunkios, labai sunkios buvo lietuvių gyvenimo sąlygos pirmas dvi dešimti metų nuo pradžios emigracijos į Ameriką. Tos šalies kalboje neišsilavinę, amatų jokių nemokėdami, Lietuvos buvusieji žemdirbiai tegalėjo uždarbiauti kaipo žemiausios rušies darbininkai, dirbdami sunkiausius kitataučių vengiamus darbus. Vaizbos sritis irgi ilgai mūsų šiams buvo nepasiekiamą, jei neminėsim šian ir ten atsiradusio karčėmninko arba taip vadinamo siuvėjų šapos kontraktorius (New Yorke, Baltimorėje ir Philadelphijoje).

1884 metų „Aušros“ numeryje 7—8-me Antanas Jurgelaitis, uolus to laikraščio platintojas Amerikoje, mėgindamas aprašyti lietuvių emigrantų progresą, penkiolikai metų prabėgus nuo pradžios emigracijos (1868—1883), mini tris lietuvių suorganizuotas draugijas ir porą lietuvių knygų pardavėjų (J. Bobiną Senadoryje ir M. Tvarauską New Yorke). Apgailėdamas tokią vargingą saviškių padėtį tešia:

„Sunkiausiai yra, kad mūsų broliai lietuviai neturi noro save apsišviesti, per ką? Per mokslą, skaitymą isto-

rijos ir kitų knygų ir laikraščių. Ką ne viską daro tinginumas ir tamsybe”...

Paskutinis priekaištas, manding, ne visai teisingas.

II.

Pirmutinis lietuvis profesionalas Amerikoje tai Mariampolės buvęs marijonas kun. Strupinskas, kuris po lenkmečio bėgdamas nuo Muravjovo persekiojimų, atvyko Amerikon ir gyveno kelis metus netoli New Yorko Westchesterio vienuolyne, prie šv. Raimundo bažnyčios, dabar Bronx'e, New Yorko miesto dalyje. Lankydamosi po įvairias vietas aprūpintų lietuvių dvasinius reikalus, kun. Strupinskas kelis kart buvo ir Shenandoah'rio apygardoje, kur pirmutinė apsigyvenusi lietuviška šeimyna p. Kazakevičiai buvę jo artimi giminės. 1874 m. „Catholic Directory” skelbia kun. Andrių Strupinską apsigyvenus Shenandoah, Pa. Tą pat sako ir 1875 bei 1876 metų tas leidinys.

„Lietuvių Amerikoj” autoriaus liudijimu kun. Strupinskas pradėjo laikyti Shenandoah'rio apygardos lietuviams pamaldas Mahanoy City vokiečių katalikų bažnyčioje. Prie tos bažnyčios buvo prisiglaudę Shenandoah'rio lietuviai per 2 metus, mokėdami nuomos kas mėnuo po 8 dolerius. Pirmutinis lietuvis klebonas, neturėdamas klebonijos, gyveno kaip inamis pas savo giminės Kazakevičius. Algos jis gaudavęs 20 dolerių mėnesiui. Pasidauginus lietuvių skaitliui ypač pačiame Shenandoah'ryje*) pradėta rinkti aukos savai bažnyčiai. 1874 m. surinkę apie 700 dol. šenadoriškiai apipirko 2 lotu

*) Pirmieji „Šenadorio” lietuviai apsigyvenę buvo Yatesville kaimely ir Mahanoy Plane palei anglių laužyklas (brėkerius).

žemės (60 per 150 pėdų) prie N. Jardin gatvės Senandoah mieste ir pastatė nedidelę medinę koplytėlę. Buvusi tai pirma lietuvių šventynė Amerikoje. Vienas tebuves šenadoriškių lietuvių tarpe lenkas — Julius Czeski, paaukojęs tai šv. Kazimiero parapijai 5 dolerius.

Bet išeivių nelaimėi, tarp šenadoriškių lietuvių buvo nemaža vedusių lenkes pačias. Amerikos lietuviai anuomet — 1874 m. — dar nebuvo prityrę lenkų akiplėšrumo ir užsikirtimo parapijų reikaluose. Tad gi, kad neišskyrus nei „brolių lenkų“, šv. Kazimiero kelių šimtų vertės koplytėlė užrekorduota kaip lenkų bažnyčia. Kąs blogiau, jog kaip „polish — lenkai“ įregistruoti šenadoriškiei lietuviai parapijiečiai ir Philadelphios arkivyskupijos kancelerijoje.

„Pradžioj, kol žmonių buvo mažai, — rašo Jr. Jonas — „parapijos reikaluose tarp lietuvių buvo didžiausias sutikimas. Paskiaus vienog pasklido ant kunigo visokios kalbos, kurios užsibaigė tuom, kad kun. Strupinskas likęs per arkivyskupą suspenduotas ir išvažiavo iš Shenandoah“...

Man teko pagyventi Shenandoryje kelioliką metų, ir pažinti tos naujokynės lietuvius nuo 1892 metų. Svarbiausias prieš pirmąjį lietuvių kunigą buvęs pasisūdimas, kad jis užsiimdavęs gydymu pagal anuomet garsią kun. Kneipp'o sistemą. Kunigo Strupinsko priešai įstengė nusitverti gan skaudų prieš savo kleboną skundą — dvasinė vyriausybė labai nemalonia akia žiūrėjo į kunigų kokius nors įsimašymus į pasaulinius interesus.

Bet patys smarkiausiai kareiviai greit apsidžiaugė savo pergale. In vietą kun. Strupinsko vyskupijos valdžia šv. Kazimiero „lenkiškai — polish — parapijai“ nuskyrė tikrą lenką kleboną — kun. Al. Lenarkevičių.

Tarp naujo klebono ir didesnės dalies šv. Kazimiero parapijonų iškilo didžiausi vaidai. Lenkai ir lenkuojanti — naujalenkiai, kaip vėliaus juos praminta, — stojo lenko klebono pusėj, gi didelė dalis lietuvių užsispyrusiai reikalavo, kad lenkas kunigas pasitrauktų šalin iš jų parapijos.

Ilgos tos varžytinės, — prasidėjusios į metus po pasitraukimo iš Shamokino lietuvio kunigo Juškevičiaus, — pasibaigė didžiausiu skandalu. Norėta, užrakinus bažnyčia, neįsileisti lenko klebono. Bet to viso pasekmė buvusi, kad kone visi sukėlusieji riaušes vyrai ir moterys paliko suareštuoti ir turėjo teisintis prieš civilę valdžią už įžeidimą teisių „lenkiškosios“ šv. Kazimiero parapijos. Po laiko apsižiūrėjo šenadoriškiei, net aršiausieji kun. Strupinsko priešai, bet sunku buvo jiems panaikinti savo pačių padaryti užrašai.

Kun. Strupinskas, saviškių brolių lietuvių išgraužtas, gyveno nuošaliai, gailestinguju žmonių globojamas. Mirė jis Gilbertone, čia jau už kalno nuo Senadorio pas savo gimines Nedzinskus devintos dešimties metų viduryje.

1877 metų Shenandoah'rio lietuvių su lenkais ginčas už lietuviškąją kalbą bažnyčioje, atnaujino žaizdas lietuviams padarytas 1876-ais metais Shamokine. Šitas antrasai iš eilės Amerikos lietuvių su lenkais susikirtimas už savąsias teises bažnyčioje, greit pavirto įnirtusiu jų pasiryžimu atsiskirti nuo lenkų ir gyventi savu gyvenimu.

Shenandoriškių lietuvių byla su lenkais ėjo nevien per visokias pasaulinės ir dvasinės vyriausybės instancijas, bet jos atgarsiai sujudino visus Amerikos lietuvius. Jų aidas, plačiausiai praskambėjęs ir pirmame išeivių laik-

raštyje — „Lietuviškoje Gazietoje“ (slgk „Aušra“ 1885, N. 10—11), išardė visus sugyvenimo ryšius tarp amerikiečių lietuvių ir lenkų.

1879 m. „Liet. Gazietos“ N. 5-me, pasak „Aušros“, Senadorio lietuviai, skaitliuje apie 600, pareiškę reikalavimą lietuviško kunigo, kuris teiktų jiems dvasinį patarimą jų prigimtoje kalboje. Jie rengia tame dalyke peticiją prie Philadelphios arkivyskupo. Jei čia lenkininkai jiems užkirsia kelius, tai jie kreipsiasi į New Yorko kardinolą (kardinolas McCloskey tuomet buvo New Yorko arkivyskupu), o pagaliaus pasieksią ir patį šv. Tėvą Romoje, nes „negalimas daigtas, kad teip žmonės gyventu“ (pasidavę lenkams). „Auginate vaikus, o kas iš jų bus, kai išaugs, jeigu nebus išmokinti tikėjimo? O kas juos išmokys? tėvas yra tik svečiu namieje, o motina neturi laiko arba pati nemoka. Vietą tėvo ir motinos turi pavaduoti kunigas ir atvesti į kelią, kuriuom turi visą amžių vaikšioti. O kur dabar turite kunigą? Turite už tiesą, bet jo nesuprantate, o jisai jūsų“... teip rašė šenadoriškis „Liet. Gazietos“ korespondentas.

Tos pačios „Liet. Gazietos“ N. 8-me New Yorko ir Brooklyno'o lietuviai praneša Amerikos lietuviškai visuomenei, kad šenadoriškiai jau padavę prašymą New York'o kardinolui, reikalaudami lietuvių kunigo. Jei kardinolas jų neužganėdįsias, jie siųsias išrinktą žmogų į Romą pas patį popiežių... Teippat newyorkiečiai lietuviai barasi ant tų šenadoriškių, kurie laikė lenko klebono pusę... „kiba, jūs broliai mieli iš proto išėjote, smagenų neturite... Geras ir gražus tai yra davadas meilės lenkų kunigo į lietuvius ar jūs tai nematote..... Jūs, broliai, nesiduokite, nusikrėskite nuo tų dulkių (lenkų ir lenkininkų) o eikite toliaus ieškoti taisybės“.....

Tokie tai atgarsiai girdėjosi pirmame Amerikos lietuvių laikraštyje po dviejų su viršum metų nuo pirmojo šėnadoriškių susirėmimo su lenkais ir anų šalininkais už lietuviškumą bažnyčioje. Be abejo tie protestų balsai daug griežtesni buvo, tik lenkų bičiulis „Liet. Gazietos“ leidėjas Tvarauskas juos, kiek drįso, sušvelnyjo.

Ir pranciškonas vienuolis, brolis Augustinas Zeytz, pažinęs šėnadoriškius lietuvius nuo 1874 metų, „Liet. Gazietos“ N. 16-me, anot Sliupo, „pliauškia botagu lenkams per bikšias“..... „Neleisime, kad žmonės mūsų būtų nuo lenkų persekiojami, gana iki šiuolaik, kas buvo lietuviška, tai viskas paniekinta“. ... Gaila, labai gaila, kad jaunas Sliupas nepakartoto „Aušroje“ plačiau brolio Augustino protesto žodžių prieš lenkus, besikės naničius izeisti lietuvių teise bažnyčiose ir religiniuose dalykuose...

Toliaus J. Sliupas, perpasakojęs „Aušros“ skaitytojams, ką rašė apie tuos lenkų lietuvių ginčus New Yorko, „Lietuviškoji Gazieta“, teisingai patėmija:

„Taip tai matome, juog lietuviai Amerikoje visiškai skiriasi nuo lenkų, norint lenkai norėtų, kad lietuviai glaustųsi prie jų. Tiktai vienybė tarp pačių lietuvių yra menka. Ir teisybę už tai rašo M. P. Kasakauskas „Gazietos Lietuviškos“ N. 16: „kur yra vienybė, kur meilė broliška (tarp lietuvių)? Lietuvnikai neturi vienybės ir yra išsklaidyti kaip žydu bitės. Jie tiktai šaukia, krockia, o nei viens nieko neišmano, nes užpečkyje užaugo: norint trumpą laiką pagyvenę Amerikoje „statosi didžiausiais mokytojais svieto“. (ibidem)

III.

Dr. M. P. Kasakauskas „Lietuviškos Gazietos“ sandarbininkas ir rašytojas (1879 m.) ir vėliaus (1886) uolus organizatorius „Susivienyimo Visų L. Draugysčių Katalikiškų Amerikoje“, gyveno Chicagoj. Sitos organizacijos dvi šakos ir dabar tebegyvuoja ir plėtojasi, beje: Susivienyimas Lietuvių Amerikoje ir Susivienyimas Lietuvių Romos Katalikų Amerikoj. 1886 m. „Wienibe Lietuwninku“ N. 42 labai giria Dr. Kasakauską, chicagiškį atstovą į Susivienyimo Lietuviškų Draugysčių kuriamąjį Seimą. Esą: „šenaunas daktaras Kossakovkis teipgi labai puikiai pasakė prakalbą dysta lietuviška kalba, iš kurio žodžių kožnas suprato, kas tai per puiki dūša to žmogaus ir kad yra tikru lietuwninku, kuris užlaikė ir narodavastį savo tėvų ir senių. Tokis, vyras, kaip daktaras Kossakovskis galima prilyginti prie žydinčios kvietkos Lietuviško narodo“.

Pelnydamas pragyvenimą iš Chicagos lenkų, kuomet lietuvių tenai nežymus skaitlius buvęs, dr. Kasakauskas leido lenkų kalba laikraštį „Lekarz Domowy“ 1887 metais. Tųjų (1887) metų „Lietuviškojo Balso“ N. 5 ir 6 skaitome vitriolišką polemiką prieš taji pirmutinio Amerikoje lietuvio gydytojo leidinį.

M. J. Andriukaitis rašo:

„Lenkiškas raštpalaikis vadinamas „Lekarz domowy“, išleidžiamas tulo Dr. (?) M. P. Kassakovski'o Chicagoje atklysta iš nežinomos man priežasties į Senadorį... Aš kaipo lietuvis, nenorėdamas turėti jokių susinešimų raštiškų su tuomi šundaktariu, kaipo išgamiu ir neprietulium Lietuvos, duodu žinoti jam per „L. Balsa“, kad ano „Lekarzo Domowego“ nemislyjau prenumeruoti...“

....Mums aiškiai liudyja mokslingumą ir didelę išmintį to „daktaro“ viena jo gromata paukštinėje (skaityk „Wienybėje Lietuwninku“), mūsų gadynės kiaulių plemenys daug geresnes gromatas rašinėja... Nieko nerandame naujo p. daktarpalaikio raštuose apie „pielięgnowanie niemowląt“ — kaip tik apie sveiką „peną“ ir tyrą „orą“. ...Daktarpalaikiui reikėjo pasirūpinti pirmiaus išguldyti iš angliškos kalbos, koku būdu vargšas beturtis galētu tą sveiką peną ir tyrą orą sugauti... Aš velyju p. Kossakovski'ui perskaityti Kuokščio kningutę apie „Auginimą“... Mėgink, daktarėli, žengti į priešakį su žmonėmis, nors tau iš papratimo lengvesnė yra atbulžengysta su Plymouth'o plikgužiais“...

In panašias „L. Balso“ polemikas, Dr. Kasakauskas, kiek man žinoma, nieko neatsakė. Tas ir jam panašus chamizmai atgrasino jį nuo lietuviškos publicistikos. Kun. Al. Skripko liudyjimu daktaro Kasakausko šeimyna susiliejo su Chicagos lenkais, visiškai atsitolinę nuo lietuvių. Prigulėję į lenkų draugijas, parapijas. Mūsų abiejų Susivienijimų organizacijos privalētu plačiau pasiteirauti apie tą pirmąjį Amerikos lietuvių daktarą ir jo įtaką mūsų viešam gyvenime. Kiek man teko patirti, apie pačią mintį įkurti Susivienijimą liet. draugysčių kun. A. Varnagiriui daugiausiai prikalbėjęs Dr. Kasakauskas, kuomet šis, pirm atvykimo New Yorkan prie šv. Traicės trumpaamžės parapijos, gyveno Independence, Wisconsin valstybėje ir neretai susidurdavo Chicagoje su tuomi gydytoju.

Ypač Dr. Kasakauskui davė progos įkalbėti kun. Varnagiriui Lietuvių Susivienijimo reikalą faktas, kad organizuojant lenkų „Związek Narodowy Polski“, tarp nedaugelio lenkų draugijų, dalyvavusių įkūrimo darbe

buvo ir Senadorio lietuvių šv. Jurgio draugija 1880 metais. (slgk. *Historya Polska* t. 4. p. 20—21.).

Dr. Kasakauskas, būdamas katalikiško nusistatymo žmogus, nesąjautė lenkams radikalams, kurių didžiuma buvo „Związek'o" įkūrėjai. Nors kuriamasai „Związek'o" Seimas buvo laikytas Chicagoje, Dr. Kasakauskas, kviečiamas jame nedalyvavo. Reikalas bet panašios organizacijos lietuviams be abejo tuomet jam atėjo į galvą. Jis kalbėjęs apie tai kun. Cižauskui ir vėliaus pakartojęs apie tą reikalą ir kun. A. Varnagiriui.

IV.

Pirm penkių metų, rašydamas Amerikos katalikų veikalui „The Catholic Builders of the Nation" apie lietuvių ateivių nuopelnus, galėjau parodyti, pasiremdamas pačių lenkų rašytojų žodžiais, kaip daugel pasidarbavo Amerikos lenkams katalikams pirmieji lietuviai kunigai. Chicagos lenkų seniausią ir po šiai dien didžiausią parapiją įkūrė 1869 metais vilniškis kunigas Juozas Juškevičius, 1863 per lenkmetį ištremtas į Samarą, iš kur per Siberiją, vengdamas rusų nelaisvės, pasiekė tolimą Braziliją.

Negalėdamas toje pietų šalyje eiti kunigo pareigų dėlei nežinojimo išspanų kalbos tas kunigas, lenkų jezuitų patariamasis, 1869 metais atvyko Chicagon ir čia buvo labai maloniai priimtas dvasinės vyriausybės, kuri tuojaus nuskyrė jį vietos lenkų klebonu. Per metus darbavimosi kun. Juškevičius suorganizavo šv. Stanislovo parapiją, bet, kaip visada atsitinka lietuviams su lenkais, kada sunkiausiai parapijos kūrimo darbai pasek-

mingai buvo atlikti, atsirado pavyduolių, ir šešių dešimtų metų senelis kunigas „litvinas“, neapsikęsdamas visokiomis intrigomis, užleido vietą vienuoliams „Zmartwychwstanc'ams. „Hystorya Polski w Ameryce“ plačiai aprašo tą vieno seniausių lietuvių kunigų darbuotę.

Išsikėlęs iš Chicagos 1871 metais kun. J. Juškevičius darbavosi tarp lenkų Watertown, vėliaus Winona apygardose, Minnesota valstybėje. Gi 1874 m. rudenį atvykęs į Shamokin, Pa., uoliausiai čia darbavosi prie įkūrimo lenkų lietuvių parapijos. Viskas buvo gerai, kol nepastatyta bažnytėlės, bet kaip veik sunkiausieji darbai buvo nuveikti, tuojaus prasidėjo lenkų rūgojimai, kam klebonas sakęs lietuviškus pamokslus. Lietuvių vyrų Shamokin'e anuomet buvę daugiau negu lenkų, tik didžiama jų buvo vedę lenkęs pačias. Lietuviai, žinoma, parėmė kleboną palaikanti jų tautinius reikalus, bet įniršę pucai (požaniečiai) lenkai ėmė net langus daužyti klebonijoje. Kun. Juškevičius 1876 metais vasaros pradžioje išsikėlė Scranton'o vyskupijon, kur Nanticoke mieste sukūrė lenkų parapiją ir pradėjo statyti bažnyčią. 1877 m. „Catholic Directory“ dar garsina jį klebonu, stataučiu lenkams bažnyčią, bet, sunkiausias kliūtis nugalėjus, ir vėl atsirado „tikras lenkas“ užimti lietuvių vietai. Kun. Juškevičius, jau septintą dešimtį eidamas, jėgų netekęs, nuvyko pas savo bičiuolius Chicagon ir čia pasimirė Chicagos aldermano Konzo motinos namuose. „Hystoryja Polski w Ameryce“ autorius pamini ir tą faktą, juog ir mirusiam savo geradariui lenkai nedavę ilsėtis. Vėlionies kun. Juškevičiaus bičiuoliai, palaidoję jį lenkų kapinėse, rado reikalingu perkelti jo kūną į šv. Bonifaco vokiečių katalikų kapines*).

*) Hystorya Polska w Ameryce, X W. Kruszka-

„Lietuviai Amerikoj“ knygą autorius (Jr. Jonas) kaip kitų naujokynių taip ir Shamokino aprašyme paliko daug neatatinkamų tikrenybei pasakymų.

Už įkūrimą pirmosios Pensylvanijos valstybėje — Shamokine šv. Vaitiekaus lenkų — lietuvių parapijos jis duoda kreditą lenkų kunigui Goch, nors Kruszka savo knygoje „Historya Polska w Ameryce“ mūsiški kun, Juškevičių parodo tos parapijos įkūrėju. Toliaus „Lietuvių Amerikoj“ autorius, regimai, per neapsižiūrėjimą paskiria kun. Juškevičiaus atvykimą į Shamokin'ą 1872 metais ir paremia savo tą tvirtinimą citatoje, pasiūdamas skaitytoją pažiūrėti Shamokin'o šv. Vaitiekaus parapijos rekordų.

Norėdamas šiaip ne teip suderinti viens kitam priešingus Kruszkos ir Jr. Jono skelbimus, vasarą šių 1927 metų nuvykau į Shamokin'ą rekordų patikrinti. Kągi radau? Krikštų metrikų knygos pradėtos kun. J. Juškevičiaus tik spalio 16 d. 1874, gi paskutinė krikšto metrika to paties kunigo ranka rašyta gegužyje 1876 metais. Aišku, kad Jr. Jonas tik per neapsižiūrėjimą galėjo paskelbti savo knygoje Juškevičių atvykus 1872 metais. Oficialus katalikų „Catholic Directory“ 1872, ir 1873 m. leidinys garsina Juškevičių darbavusis Watertown, Min., o 1874 m. — Winona, Min., ir tik 1875 ir 1876 m. to veikalo leidinys garsina kun. Juškevičiaus vardą Shamokin'e, Pa. Vadinasi ir šv. Vaitiekaus parapijos rekordas, ir „Catholic Directory“ ir „Historya Polska w Ameryce“ sutinka, tat tas ir turi būti tikra teisybė.

Lenkas kun. Goch, kaip Jr. Jonas skelbia, buvo atvykęs į Shamokin'ą, bet radęs didesnę dalį „polak'ų,“ vien lietuviškai kalbančių, kurių kalbos jis nesuprato, pasi-

traukė šalin. Išvažiuodamas jis bene pranešė buvusiam savo moksladraugiui iš Rymo P. Končiui, kuris po savo studijų Ryme ir Paryžiuje atvyko į Milwaukee vyskupiją ir čia šv. Pranciškaus seminarijoje buvo išvestas į kunigus 18 d. spalio 1871 metais. Kun. Končius — Koncz, regimai ir gi kaip ir kun. Goch darbavosi šv. Edvardo parapijos airių kunigui globojant Samukų lietuvius ir lenkus, nes šv. Vaitiekaus parapijos metrikų knygoje nėra nei jo, nei Goch'o ranka rašytų metrikų. 1874 m., „Catholic Directory“ skelbia kun. Končių buvus Chester-tone, o 1875 to veikalo leidinys — Otis, Indiana valstybėje. Kun. Klonowski buvo šv. Vaitiekaus klebonu jau nuo vidurvasario 1876 metų.

Didei išmokslintas ir energingas žemaitis, — kun. Končius, pabaigęs teologijos mokslus Romos universitete ir Paryžiaus Sorbonoje mokėsis teisių, atsidūręs Samukuose, visu savo uolumu ėmėsi parapijos tvarkymo darbo. Vietos lietuviams dvasinį patarnavimą jis teikė jų kalboje. Pucams (taip anuomet vadinta poznaniečiai lenkai), pradėjusiems šiauštis dėl lietuvių kalbos bažnyčioje, šitoks jauno kunigo lietuviškumas buvo nepakenčiamas. Kun. Končius, matydamas, kad iškilusi atšaiži tautinė neapykanta gali užkenkti jaunai parapijai, pasitraukė iš Shamokino.

Dar ir šiais 1927 m., tyrinėjant šamukiečių praėiti, teko man sueiti senus, teisybė, sulenkėjusius lietuvius (Skinkį ir k.), kurie pasakojo, kaip anuomet lenkai daužė kun. Juškevičiui klebonijos langus, atkalbinėję lenkes mergas, kad netekėtų už „litvinių“, o jau apie peštynes karčiamose nūr ką nei kalbėti. Alaus stiklą išsigerti norėdamas lietuvis turėjęs saugotis, kad negautų į kailį, jei didesni lenkų būrį užėidavęs.

Kun. Adomo Simkevičiaus, pažinojusio gerai kun. Končių, pasakojimu ir kun. Končiui buvę išdaužyti visi klebonijos langai. Esą, airių norėta išsibodėti lietuvių kuniga, kad lenkai ir lietuviai paliktų be savo kalbos parapijos.

Simkevičia iš Gražonių dvaro bajoras, Karpių magnatų giminaitis, baigęs Saulių gimnazija, kur buvo Juozapo, vėliaus kunigo, Žebrio moksladraugiu, 1886 m. atvyko į Ameriką, kad pataptų benediktinų vienuoliu. Išbuvęs bet porą metų tos vienuolijos kolegijoje Beatty, Pa., matydamas čia jau Pittsburgo apygardoje atsirandant lietuvių, pasiryžo būti pasauliniu kunigu, kad galėtų vien lietuviams patarnauti. Išbuvęs Baltimorės seminarijoje kelerius metus, kur bendramoksliais turėjo J. Lietuvniką ir M. Sedvydį, A. Simkevičius buvo išvestas į kunigus (1898 m.) ir apie 15 su viršum metų darbavosi Dubois, Pa. lietuvių naujokynėje, o vėliau persikėlė į Pittsburgą, kur ir dabar tebėgyvena.

* * *

Tautinių nesutikimų dėlei, o labiaus dėlei to, kad netolimame Danville miestelyje, už keliolikos mylių nuo Sha-

Lietuvos respublikos konsulas New Yorke, Dr. J. Bielskis, maloniai suteikė žinių apie kun. Petrą Končių, kurias konsulaitui įteikė velionies brolvaiakis, p. P. Končius, Klaipėdos Ukio banko direktorius: "Kun. Petras Končius paeina iš Žemaitijos, Telšių apskrities, Kantaučių parapijos, Purvaičių kaimo... Kunigas Končius, Amerikoje pasirašinėdavęs Koncz, turėjo išbėgti iš Rusijos per lenkmetį; jis buvęs Vilniaus dvasinės seminarijos klieriku. Radęs prieglaudą Romoje mokinosi jezuitų akademijoje ir ją baigęs su teologijos daktaro laipsniu. Savo geradarių padedamas paskui dar mokinosi tuloje augštoje Paryžius mokykloje ir paskui išvažiavo Amerikon kaipo misjonierius..

Sulyg oficialių Lietuvos konsului suteiktų žinių iš Baltimorės vyskupijos kurijos kun. Končius buvęs lenkų šv. Stanislovo parapijos klebonu nuo 1875 iki 1886 m., kuomet jis pasimirė šv. Juozapo ligonbutyje, bronchito ligos kankintas per dvi savaitis.

Iki savo mirties kun. P. Končius dažnai rašė laiškus savo broliui Antanui Purvaičiuose. Iš tų laiškų esą galima spręsti apie velionies meilę brolio, tėviškės, jo sunkų gyvenimą tolimuose kraštuose ir jo darbuotę. Tie įdomūs laišškai esą dabar pas kun. P. Končiaus brolvaiakį P. Končių, buvusį kandidatą į Klaipėdos gubernatorių.

mokin'o, atsidarė geležinis fabrikas, daugelis šamukiečių ten išsikraustė. 1872 Danville buvusi didžiausia Amerikos lietuvių naujokynė (slgk. „Lietuviai Amerikoje“ psl.24). Bet greit darbams išsibaigus ir lietuvių naujokynė ten išnyko. Vieni grįžo į Shamokin, kur jie kaip avinėliai pasidavė rėksnių lenkų vadovybei. Kiti patraukė Susquehanos paupiu į Luzernės pavieto miesčiukus: Nanticoke, Wilkes Barre, Plymouth, Pittston. Dar kiti neseniai nutiesta Readingo gelžkelio linija patraukė į artimą Mahanoy Plane — Shenandoah'rio apylinkę.

Kun. Končius, kurį lenkų chlopai išsibodėjo iš Shamokin'o, negalėdami paversti jo lenkberniu, ilgesniam laikui apsistojo Baltimorėje ir čia įkūrė pirmąją lenkų šv. Stanislovo parapiją, kurią valdė iki 1886 m. Kad šiandien šimukiečių vaikai duonpelniauja kaipo profesionalai, (kunigai: Bruozis, Dauginis, Dr. Joycelyn) tame yra dalis ir kun. Končiaus nuopelnų. Ir Baltimorėje pasekmingai ilgesnius metus bekunigaudams, jis daug padėjo moklus išėiti J. Lietuvnikui ir P. Saurusaičiui.

* * *

Kitas senas lietuvis ateivis, gyvenimo sąlygų priverstas tarp lenkų darbuotis, su pagarba reikia paminėti, — tai kun. Valentas Cizauskas, iš Slabados (Miroslavo), atvykęs Amerikon bene apie 1870 metus. „Catholic Directory“ jį mini South Bend Indiana parapijos klebonu jau 1877 metais. Jis įkūręs kelias lenkų parapijas Chicagos apygardoje. Kada atsirado žymesnis lietuvių skaičius Chicagos mieste, vietos arkivyskupo įgaliotas 1891 metais, kun. Valentas padėjo lietuviams įkurti šv. Jurgio parapiją. Iš karto jis pats ėjo per žmones aukas rinkda-

mas pirmajai lietuvių katalikų parapijai Chicagos mieste, paskiaus tą darbą dirbo per savo padėjėją kun. Zubavičių, kartu besidarbuodamas ir savo lenkų katalikų parapijoje South Bend'e. 1892 metais kun. V. Cižauskas pasikvietė Chicagon iš Pensylvanijos kun. Jurgį Kolesinska, trumpą laiką ėjusį klebono pareigas naujai įkurtoje šv. Kazimiero parapijoje Pittstone. Kun. Jurgis Kolesinskas buvo seiniškis kunigas, po lenkmečio ištremtas Sibyan ir 1891 m. pasiliuosavęs iš ištremimo, atvykęs Amerikon. Po dviejų metų sunkaus darbavimosi tuokart žymiai augančioj šv. Jurgio parapijoj, kun. Jurgis užleido savo vietą 1894 m. pradžioje jaunam ir energingam kun. M. Kriauciūnui, neseniai atvykusiam iš Seinų vyskupijos ir buvusiam vikaru kaimyninėje Chicagos lenkų parapijoje.

Kun. Cižauskas padėjo išeiti mokslus savo kaimynui, irgi Slabados dūkeliui kun. Stučkai, nuo 1893 m. klebonaujantiam Chicagos lenkų šv. Trejybės parapijoje, taipgi kun. Zubavičiui, nuo 1902 m. klebonui šv. Kazimiero bažnyčios South Bend, Indiana. Valentas Cižauskas įstojo į šv. Kryžiaus vienuolius 1873 metais ir pabaigęs mokslus rudenį 1876 m. buvo išvestas į kunigus. Siam Dūkijos sūnui reikėję daugybės vargų pakelti, kad kiti jį net prie patriarko Jobo prilygine.

Kun. Urbėnas Raškevičia, gimęs Sauliuose 1824 metais, nuo 1881 m. ilgesnį laiką klebonavęs Otis parapijoje, Indiana valstybėje, už savo didelį darbštumą—jau tai padedant naujas parapijas įkurti, jau tai sušelpiant besimokinančius jaunuolius—Fort Wayne'o vyskupo paskirtas „lenkų kunigų džiakonu“. Raškevičia įstojęs į reformotų pranciškonų vienuolyną Smalėnuose, 1848 m. buvo išvestas į kunigus ir kaipo išmokslintas pro

mokino savo vienuolijos mokyklose Prūsiose, Galicijoje ir Silezijoje. Iškilus Vokietijoje Kulturkampf'ui, 1872 metais atkeliavo Amerikon. (Slgk. „Historya Pol. w Am.”).

V.

„Gazietą Lietuviszka, rasztas paszwęstas del Lietuw-ninku Amerikoje”, tai pirmutinis lietuvių laikraštis, ėjęs 1879 metais iš New York'o miesto, leidžiamas Miko Tvarausko, padedant New York'o šv. Kazimiero draugijai, taipgi kunigui Končiui, pranciškonų vienuoliui Zeytz ir k.

Dar 1874 m. Shamokine tebegyvendamas Tvarauskas rengėsi leisti „Lietuvišką Gazietą”, bet gavęs tik porą prenumeratorių, išleido keliolika arkušų angliško ir lietuviško žodyno. Veik sudegus jo spaustuvei, turėjo kraustytis iš Samokin'o į New Yorką ir dirbo čia tūlą laiką vario, paskiaus blekinių išdirbių dirbtuvėje pas Newtown upelį, netoli Maspeth'o.

Dilginio, vieno seniausių brooklyniečių pasakojimu Miko Tvarausko tėviškė buvusi viensėdija — nedidelis dvarelis Karklupių valščiuje, kur jis gimęs 1844 metais. Prasimokinęs kiek, Mikas Tvarauskas mokytojavo Suvalkų gubernijos, kaimo mokyklose, bet sužeistas per lenkmetį (pašautas į petį) turėjo bėgti į užsieni, vengdamas Muravjevo nagų.

1885 m. „Aušros” N. 1-me skaitome apie šitą pirmąjį laikraštį: „Zmogus tai smulkaus augimo, liesokas, yra jau daug pergyvenęs. Jis savo tėvynę Lenkija, — yra gimęs Lenku (sic! Red.) — paliko pasibaigus maištui 1863 m. Pagyvenęs Auropoje jis atvyko į Ameriką ir paberna- vęs prie ūkininko ėmė ant savęs varyti spaudėjystės ama-

ta, bet čia nelaimė ištiko—jo įtaisai sudegė ugnyje. Palikęs be nieko, brolis Tvarauskas įstojo į skardinę dirbtuvę, čia dirbo mažne pusantrų metų, ir sunkiai apsirgo; buvo, matai, prigėres dulkių skardo ir tos jam sveikata suardė. Ilgai pasirgęs, negreitai tas brolis pasigavo; o pagijęs griebėsi už blėtinio amato ir pelnė mažumą pinigų. Tuomet jis vėl įsigamino raides (litaras) ir ėmė spaudinti lapelius pakvietimo, aplankų laiškelių”....

.....N. 1. „Gazietos Lietuviškos” rašto pašvęsto dėl Lietuvinkų Amerikoje” apsiskelbė svetui subatoje 16 d. rugpiūčio 1879 m. Naujame Jorke. Pirmame numeryje randame gana ilgą įžangą, kurios įtalpa sutrumpinta tokį parodo turinti kanduolį. Mes visi palikdami savo gimtinę, mažu ant visados, turėjome verksmingą širdį. Juk ir šiandien visi tebelaukiame išliuosavimo savo tėvynės nuo deguto, kuriuomi per šimtą metų prisigėrusi buvo. Gana mūs brolių gaišo kariaunose ir namėj—tikėjiną persekiojant. Mes-gi Amerikoje esame laisvus, užtai galime įsitaisyti ir laikraštį, kurs mus sulygintų su kitomis tautomis; o tai juk 1) ir mums išėiviams garbę padarys, kad svetur išmokę skaityti ir sunkiai dirbdami darbus įgyjome dvasišką įrankį, ir 2) mes čia gausime pamokinią, tapsime akylesnis, nes daugiau patirsime žinių.... Susitarę išlaikykite liet. spaustuve, kuri jums ketina pasiųsti maldų knygas, raštą šv., istoriją, aprašą žemės ir visokias pasakas. Ant galo 3) mes galėsime broliams namon pasiųsti raštus iš taip toli ir jiems pasigirti, kad Amerikoje niekas neuždraus mums nei spaudinti nei skaityti naudingus raštus”. (1885, „Aušros” psl. 28—29).

Apie „Gazietos” istoriškus raštus (Pradžią arba paėjimas narado lietuwiszko, Szliubas Jadvygos, Lenku karalienės su Jagela, kunigaikszcziu Lietuvos ir sulanczyjimas

Lietuvos su Lenkais) Sliupas teisingai rašė „Aušrai“:

„Iš tų raštų matome, kad jie yra rašyti vyrų ne visai gerai ištyrusių praeigą mūsų tautos, lengvatikių ir ne kritiškų; visokia medega paduota kronikose ar kitose knygose tiems tinka dėl pastatymo taip iškilmingo praeities rumo. Bet tas rumas gailu, kad papuoštas vien mažne pasakomis, korėmis, stebūklais, o draug iškašytas daugybe klaidų.“

„Gazietos Lietuviškos“ išėjo 16 numerių ir ji užgeso po šešių mėnesių gyvavimo; užsimokėjusių skaitytojų turėjusi 132.

1885 m. „Aušroje“ (psl. 335—38) randame paminėjimą, kaip atsinešė Amerikos lietuviai į tą pirmąjį savo kalboje čia ėjusį laikraštį.

Vieni džiaugėsi, net eiles rašė, gėrėdamiesi, kad

„O mes galim linkamai šokti
Ir ant nieko neatboti,
Mes turim savo gudrybę
Tai yra gazietos šviesybė.“

Bet buvę ir tokių, kurie skersai žiūrėję į tą pirmąjį laikraštuką. Ketvirtame savo laikraščio numeryje išleistas nusiskundžia „ant dviejų šikšnosparnių“, kurie suvėlinę to numerio išleidimą. Seštame numeryje aimaunoja dėl pavydunų liežuvavimo.

Gi 13-tame savo „L. Gazietos“ numeryje leidėjas besisielodamas, jog pridėdąs savo pinigų, mažai skaitytojų beturis, rašo:

„Nesitikėjau, kad lietuvninkai taip yra atšalę ant skaitymo, nepameta savo senoviško aklumo, kokiame jų proseniai gyveno... Per mokslą pasikėlė viešos tautos ir numetė jungą nuo savo sprandų. Musų gi lietuviai netik neskaito laikraštį, bet jį išjuokia ir draudžia kitus,

kad jį neskaitytų... Norėjau prieš svieta parodyti, jog yra lietuviška tauta, bet lietuviai atšalę miega. Kiti traukiasi į draugvstes, eina turtingyn ir aklyn, mūsų lietuviai bėga vienas nuo kito, eina į karėiamą ar kortas muša, o knygą skaityti jiems nėra laiko"...

Tame jau 13-me numeryje tulas K. Budišauskas rašo: „Ziurėkite į žydus, vokiečius ir kitus, kaip jie laikosi vienybėje... o mes tiktai kaip sargai velniškų darbų vienas kitą apšnekame... laikykimėsi kupetoje, laikraštis mus apšvies, o savo laiku sugrižę į Lietuvą turėsime daug ką pasakyti, apšviesti ir pamokinti mūsų brolius"....

Senadoriškis M. J. A. (N 9-me) skundžiasi, kad „yra tokių jautukų, kurie sako: „kam man tie laikraščiai?".... kad skaitytum laikraštį, tu paikas gudrinčiau, tuojau stotum kitokiū, išnyktų tie tavo klydnuos sapnai iš galvos ir ta gazieta išgydytų tavo pusiau įpuvusią išmintį"...

14 me numeryje pitatoniškis M. Kašiuba šaukia: „Cia Amerikoje įgyję laikraštį, neduokime jam prapulti. Reikalinga yra mums lietuviška spaustuvė, ji atmuš mums įvairias knygas, iš kurių pažimokys mūsų vaikai"...

* * *

Kodėl lenkiško nusistatymo buvęs Lietuvos mokytojas, tokių sunkenybių akvvaizdoje, nesiryžo patapti lenkiško laikraščio leidėju?.. Tvarauskui Shamokin'e gyvenusiam teko patirti nevienas nemalonumas nuo tamsių lenkų chlopu, kurie mokėjo lietuvius vien praktkais vadinti prie by kokio susirėmimo. Panašių nemalonumų jis patyrė ir paskiau bedirbdamas vario ir blekinių išdirbinių įmonėse ties Maspeth'u. Kitas daly,

kas, lenkai turėjo ir pačiame New Yorke savo jau įrengtas spaustuves. „Kuryer Nowoyorski'ui“ ėjusiam nuo 1876 iki 1878 m. New Yorke užgesus Brooklyn'o „tikrų lenkų“ spaustuvėje ėjo nuo 1879 iki 1880 m. laikraštis „Ogniwo“. Lenkai ledėjai ir redaktoriai, savo biznį saugodami, atkalbinėjo neskaitlingiausią lenkų naujokynę nuo susidėjimo su litvinu. Gyvenimo sąlygų priverstas, sunkių darbų dirbti negalėdamas, Tvarauskas paliko lietuvių spaustuvės savininku ir leidėju.

Jaunas Sliupas 1884 metais, ką tik susipažinęs su juo, rašydamas „Aušrai“ „Lietuviškos Gazietos“ recenziją, įtarė jos leidėją buvus „giliai apmąstytos politikos“ vykintoju. Paškiaus bet ir Sliupas atmainė savo nuomonę apie Tvarauską. Po tikrai teisybei tai buvo tipinis priešaušrinių laikų Lietuvos ponelis, prisigėręs svajonių apie lietuvių lenkų neatskiriama vienybę, kaip jis pats „Liet. Gazietos“ 13-me numeryje nupasakojo: „glauskimės prie lenkų“, nes „esame išeiviai iš tos pačios tėvynės“, suteikime tėvynei pagalbą „tikrai brolišką be jokio užvydėjimo ir prasivardžiavimo, kaip tai yra paprasta vadinti, tas poznančikas, tas mozuras, tas lietuvninkas... netiešykime savo neprietelių, stokime visi kaip vienas ir pasakykime: esame lietuvninkais ir lenkais, esame broliais vienos motinos, tegul mato persekiotojai, kad ir svetimoje šalyje vieni kitiems paduodame ranką“... (slgk. „Aušra“ 1885, ps. 28).

1880 metų pabaigoje M. Tvarauskas atspausdino „Praractwos Michaldos Karalienes karalienes isz Sabbos“ N. Y. 1000 egz. Tos knygelės buvo labai godžiai skaitomos pirmųjų emigrantų ir Lietuvon^o parvežtos ėjo iš rankų į rankas.

1883 m. Tvarauskas išleido Morfeuša arba Išgaldymą Sapnų.

Tais pat 1883 m. jis atspausdino irgi labai noriai tos gadynės žmonių skaitomą apysaką — „Istorija Ali—Babos ir Keturiasdiazimczio Razbajniku. Isz Lankiszkos ant Lietuwiszkos kalbos piardeta per Mikola Twaraucka New Yorkie kasztais ir spaustuwe M. Twaraucko 1883” (psl. 63).

1884 m. išleido Tvarauskas, „Pakalne Juozapato arba sūdas paskutinis. Parašė kun. Feliksa Gondek. Del pažytko ir zabovos dvasiszkos kataliku Lietuwniku, ant lietuwiszkos kalbos piardejo ir padaugino Mikolas Twarauckas New Yorke”. Lenkišką prakalbą šitoms knygomis parašė kun. Končius. Gavęs jų vieną egzempliorių Baltimorėje pas kun. J. Lietuwninką, aš per ark. J. Matulevičių pasiunčiau Marijonų knygynui Mariampolėje.

Kadangi tos knygos yra didžiausia retenybė, atkartuju čia kelis sakinius, kad parodžius M. Tvarausko rašytos kalbos pavyzdį.

„Atydengiau czionaj tyktaj maža kajpo szeszeli pawiajkslo tu muku kurios bezbažnus da czionaj giwiananczius ant swieto muczis. Norecze ale wysa pawiajksla stowincziu po kajrej Sudžios atidengt. Sakau: norecze bet ne asz, nej tu mielas skajtitojau, nej kitas smertelnas žmogus neiszgaly parodit nors szeszeli to abrozo, tos zgrajos gadnu giwiantoju piaklos sulanczitu in wiena draugistia. Wienog norint duot nors szioki toki pažini-ma ape ta bajsu stona tos piakliszkos draugistes, pryduosiu tau czionaj pora žodžiu, kurius girdejau no wieno pakielawingo, kada jisaj budamas Tulone mate apsuditus ant smerties”...

Spalių mėn. pabaigoje 1891 m. M. Tvarauskas ir vėl mėgino atgaivinti savo „Lietuvišką Gazieta” su pagalba tūlų brooklyniečių. (A. Razutis buvo kasininku), bet ke-

liolikai numerių išėjus, turėjo sustoti, neradęs didesnės paramos lietuvių visuomenėje.

Sita antroji „New Yorko Gazieta Lietuviška“ buvo „laikraštis išdauwinejamas per Taworsczistia akcionieriszka“. Buvo tai keturių puslapių laikraštukas, po tris kolumnas puslapyje, o kiekvienoje kolumnoje apie 70 eilučių.

Pirmojo šito leidinio numerio įtalpa: „Keletas žodžių i skaitytojus“, kuriame mėginama įpiršti akcionierių leidžiamą laikraštį. Seka „Zodžiai Teisybės“ paskui „Dalis Mokinantų — Istorija Svieta — Atradimas“. Pagalios naujienos ir Europos ir Amerikos. Pirmas numeris, kurį turiu po ranka, suredaguotas labai silpnai. Išskyrus pačius akcionierius, Brooklyno keletą siuvėjų, retas kas skaitė tą laikraštėlį. 14-asis ir bene paskutinis to laikraščio numeris išėjo 9 d. balandžio 1892 metais. Amerikos lietuvių visuomenei jis beveik jokios įtakos nepadarė.

VI.

Vienu uoliausių „Lietuviškos Gazietos“ rėmėjų ir rašytojų buvęs pranciškonas vienuolis Augustinas Zeytz (Zajc, bene Kiškis?).

Siam pranciškonų vienuoliui priklauso garbė pirmojo lietuviškų knygų leidėjo Amerikoje. 1880 metais Dyniewicz'aus spaustuwėje Chicago, Ill. jis atspausdino pirmąsias lietuviškas knygas: „Historya Septiniu Mokitoiu iz Lankiszko ant Lietuwiszkos Kalbos per Augustina Zeytz, zokoninka piardeta. Jo locnu kasztu iszspausta Spaustuwlej Lankiszkoj W. DiLiewicziaus, Chicago, Ill., 1880 (138 psl.)“

Brolis Augustinas savo vienuolyne (Smalėnuose, Suvalkijoje) buvo padaręs jau amžinus prižadus. Valdžiai vienuolyną panaikinus, jis atvyko Amerikon su vilčia, rasi jam pasiseksią įkurti vienuolyną. Kelis metus dirbdamas įvairiose dirbtuvėse, liuosu nuo darbo laiku, jis mokėsi anglų kalbos ir skaitė visokias knygas. „Historia Polska w Ameryce“ knygų autorius pripažįsta jį buvus žmogum labai apsiskaičiusiu ir išmokslintu.

Kuomet šis vienuolis, keliaudamas iš vietos į vietą ir vis betyčinėdamas, kur patogiausiai būtų įkurti savasis šv. Pranciškaus vienuolynas, atsirado kietųjų anglių apygardoje, šenadoriškiams lietuviams, išsibodėjus savąjį kunigą (Strupinską), prisiėjo varžytis su lenkais ir naujalenkiais už savąją kalbą šventynėje. Brolis Augustinas, tame didžiausių susikirtimų ir bylinėjimūsi sukuryje sumaniai besidarbuodamas, sugebėjo įkurti šv. Jurgio draugiją, kuri vėliau buvo viena žymiausių vietos lietuvių draugijų. Ji turėjo per 500 narių, tūlą laiką užleikė varotojų valgomų daiktų krautuve ir devyniasdešimtais metais padėjusi galų gale išikurti Senadoryje lietuvių šv. Jurgio parapijai skyrium nuo lenkų, po nuolatinio penkiolikos metų varžymosi su jais. 1880 metais Jurginė draugystė ant keršto savo lenkui klebonui, kuris tuomet lygiai kaip ir kiti lenkų kunigai labai draudė žmones nuo radikalų ir visokių „bezwyznaniowiec'ų, atsiliepė į philadelphiečių lenkų pakvietimą įkurti „Związek Narodowy Polski“, centrą visos Amerikos lenkų organizaciją, nepasiduodančią dvasiškijos konotrolei. Pirmąją konstituciją Jurginei draugijai surašė tas pats brolis Augustinas 1877 metais.

Pirmieji įsirašė į šv. Jurgio draugiją: Petras Kazakevičius, kun. Strupinsko giminaitis, Jonas Račkus ir Jonas

Matulevičius. Šis paskutinis buvęs pirmasis šv. Jurgio draugijos pirmininkas. Mišrios Senadorio lietuvių lenkų šv. Kazimiero draugijos, įkurtos 1872 metais, pirmasis pirmininkas buvęs Kazys Karpauckas, o Vincas Čižaukas pirmasis sekretorius. Kazys Karpauckas, buvęs pirmasis lietuvis karčemninkas Senadoryje ir jis labai rūpindavėsis, kad ir lenkai užėitų į jo karčema.

* * *

1877 metai tai pradžia sunkaus Amerikos lietuviams darbo — atsiskyrimo nuo lenkų, nusikratymo jų kenksmingos brolijos. Senadoriečiai, lenkų šiurkštumo užgauti, pirmieji iškėlė obalsi šalin lenkų bičiuolystė! lietuviai vienykimės! nepasiduokime! mūsų turi būti viršus! Dėliai nemokėjimo išsivynicti iš savo pačių sudarytų žabangų ir dėliai daugelio pasidavėlių lenkbernių, teippat dėliai apgavikų, pasisavinusių žmonių sudėtus pinigus viešam reikalui, negreit pasisekė šenadoriškiams atsiekti savo siekis; tik 1891 metais jie sulaukė lietuvi kun. P. Abromaitį savo grynai lietuviškai šv. Jurgio parapijai.

Lietuvių delegacijoms, važinėjusioms kelis kart į Philadelphia pas arkivyskupą Ryan, nesisekė įtikrinti Ganytoją, kad jie „ne lenkai“. Buvę nemaža pačių lietuvių, ypač vedusių lenkes pačias, kurie lietuvius, savo kalbos teisių ieškančius, išrasdavo vien paprastais triukšmadariais.

Lietuvių vadais tose varžytinėse buvę Andriukaičiai, Čižauskas ir Mickevičius (Miller). Šis paskutinis, labai įdomus asmuo, paėjo nuo Vilkaviškio. Senio didžponio Gawronskio lėšomis išleistas mokintis Anglijoje, buvęs tūlą laiką Galicijoje užveizdu kokio dvaro, paskui

Skotijoje nekurio lenko pono igaliojiniu prie kokių ten angliakasyklų. Vėliaus, ponui mirus, jis vedė jo pačią ir įsitaisė baldų krautuve Londone. Tą nubankrūtijęs atsidangino Amerikon (Senadorin), kur surinkęs kiek pinigų lietuvių kapinėms įrengti, dingo su pinigais. Po kiek laiko atsirado vėl New Yorke ir daug nemalonumu pridarė lietuviams, besirūpinantiems įkurti lietuvišką Sv. Traicės parapiją New Yorke ir paskui šv. Juogio Brooklyne. Mirė jis dideliame varge. Aristokratė jo podukra pardavinėjus degtukus New York'o miesto gatvėse. Jo žmona mirusi New York'o miesto pavargėlių namuose. Kaip gerai mokas angliškai kalbėti, Mickevičius taip Senadoryje, taip vėliaus Brooklyne greit dasingaudavo į visokius lietuvių komitetus, ypač kur reikėdave žmonių sudėti pinigai išleisti.

Mickevičiaus—Millerio neskaitant, buvę dar keli gudruoliai, kurie nuvežė šenadoriečiams lietuviams keletą kartų šimtais ir tūkstančiais pinigus, suaukotus lietuvių parapijai įsteigti. Nenorėdamas užgauti jų vaikų, kurie dabar su lietuvišiais drūčiai laikosi, pasitenkinu vien bendru to dalyko paminėjimu. — Visi tie trukdymai aiškiausiai parodo tos vietos lietuvių griežčiausią pasiryžimą ir subrendimą juose tautinės savokos, brolio Augustino įskiepytą 1877-ais metais.

Scuykill'o pavieta, kuriame randasi Senadoris, teismas 27 d. Sausio 1879 metais išnešė sprendimą bylos: „Commonwealth vs John Bobbin“, kuri byla buvo pradėta 1878 m. 8 d. Liepos mėnesio. Marės Bansevičienės vyras skundė Joną Bobiną, būk ans, policijai padėdamas malšinti pakėlusius riaušes prie šv. Kazimiero bažnyčios lietuvius, sumušęs jo moterį, nėščią besančią. Teismo nuosprendis buvo: guilty with the recomendation to the

mercy of the Court (kaltas, teismo, gailaširdystei pavedamas).

Sulyg tų oficialių rekordų, 1877-aisiais metais lietuviai už savąją kalbą turėję aštrių susirėmimų net su policija. Daugelis mažesnių bylų, kilusių iš tų tautinių vaidų, buvo pernagrinėta 1877 metais Shenandoah'rio vietos taikos teisėju, kurių rekordų neužsiliko.

Bet jogei tos skaitlingos kliūtys taip nuo svetimtaučių kaip ir nuo saviškių brolių negalėjo įveikti lietuvių pasiryžimo organizuotis be lenkų pagalbos, tas aiškiausiai parodo, kad septintos dešimtys metų pabaigoje tarp Amerikos lietuvių būta pilnai susipratusių lietuviams esą ir gali gyventi savu gyvenimu. Reikėjo tik daugiau jėgų jiems, daugiau sąžiningų ir sumanių darbuotojų, vadų.

* * *

Pasirodžius New Yorke „Lietuviškai Gazietai“, visigeresnieji jos straipsniai tai brolio Augustino. Nevien rašė jis tam pirmam laikraščiui, bet ir visur jį platino. Jog tas laikraštis neužsilaikė, tame galima labiausiai pakalinti mūsų nerangumą prie skaitymo, ir iš dalies nemokėjimą skaityti. Jei sulyg valstybinę statistiką nuo 1899 iki 1914 m. kone pusė mūsų ateivių buvę analfabetai, tai ką sakyti apie pirmuosius ateivius, su kuriais prisiėjo broliui Augustinui kamuotis 1879 metais?

Aštuonesdešimtais metais brolio Augustino jau nebuvo kietųjų anglių apygardoje. Jis iškeliavo į Vakarų. Wisconsin farmose jis sueina lenkus ir lietuvius (V. Dinevičių, M. Bendoraitį ir k.). 1880 metais Dyniewicz'aus spaustuovėje jis atspausdina savo lėšomis pirmąsias lietuviškas knygas, Amerikoje spausdintas ir po to rįžta į savo (Pranciškonų) vienuolyną Krokavoje.

Sugrižęs į vienuolyną, brolis Augustinas vienok nepamiršta savo svajonių — įkurti laisvoje Amerikos šalyje šv. Pranciškaus vienuolyną. Dėl to jis veda plačią korespondenciją su savo pažįstamais Amerikoje.

Apie šitą pirmojo lenkų pranciškonų vienuolyno ir aukštesnės mokyklos įkūrėją (Pulaski miestelyje, Wisconsin valstybėje) lenkai rašytojai kol kas neturi platesnių informacijų.

Lenkų „Zjednoczenie Katolickie“ organas „Wiara i Ojczyzna“ 1887 m. 15 d. sausio laidoje rašė, būk brolis Augustinas Zajc atvykęs Amerikon kartu su savo ordono tėvais. Siems pradėjus eiti klebonų pareigas, jis neturėjęs ką veikti ir ėjęs dirbti, mokešis, suėjęs gailaširdžius geradarius, nuo kurių gavęs žymią auką (100 akrų žemės) ir taip padėjęs pradžia vienuolynui Pulaski, Wis. Rašytojai čia vienok pamiršo, kad jų išvardinti kunigai, su kuriais būk brolis Augustinas atvykęs Amerikon, išvažiavo iš Galicijos vien 1887 ar 1886 metais, kuomet su jais kartu keliaudamas brolis Augustinas jau antrą kartą važiavo Amerikon.

Teisingiau apie brolių Augustiną rašo 1888 m. Kovo mėnesio „Polak w Ameryce“, kuris metais pirm to, beje 1887 m. spalio mėnesyje buvo paskelbęs jo viešą ateliepimą, raginantį siusti aukas naujam vienuolynui Green Bay vyskupo Fr. X. Katzer'io vardu. Regimai tas vyskupas buvo gavęs Romos leidimą įkurti Pulaski vienuolyną.

Pasak šitąjį skelbimą, broliui Augustinui dar Krokavos vienuolyne tebebūnančiam rašė iš Amerikos turtingas žemių pardavėjas Hof, siūlydamas 120 aukrų žemės rengiamai pranciškonų mokyklai ir vienuolynui. Taip pat ir tuli Pulaski apygardos fermeriai lenkai (W.

Dyniewicz ir k.) ir lietuvis M. Bendoraitis žadėję irgi po porą dešimčių akru nuo savęs pridėti, jei būsiąs įkurtas vienuolynas su aukštesniaja mokykla. Iš kur apie brolių Augustiną sužinoję tie asmenys ir „Polak w Ameryce“ rašytojas nesusiprato paaiškinti. Visi tie lenkai rašytojai nieko nežino apie brolio Augustino prisidėjimą prie „Lietuviškos Gaziotos“ nei lietuvių organizavimą Senadoryje.

Antru kart Amerikon atvykus broliui Augustinui, ir vienuolyno reikalais vėl besilankant po lietuvių ir lenkų naujokynes, labai malonu buvo kalbinti žmones prie skaitymo 1886 m. pradėjusios eiti „Vienybės Lietuwnikų“, kuri tuojaus po savo pasirodymo pradėjo aštriausią kovą su New Yorko „Lietuviškuoju Balso“. Už šitą „Vienybės Lietuwnikų“ parėmimą brolis Augustinas užsitraukė ant savęs didelę „Lietuviškojo Balso“ šalininkų neapykantą. 1887 m. „Liet. Balso“ N. 3 ir 4-me šenadoriškis Juška rašo smarkias filipikas prieš tą brolių Augustiną:

„Augustinas Zeydz zokoniukas, buvęs sadarbininkas „Gaziotos Lietuviškos“, apvažinėjęs visas pabalkes, kur tik lenkai ir lietuviai gyvena, sugrįžo vėl atgal į Senadorį, ir čia laukia tik patikrinančių iš Galicijos popierių, kurių sulaukęs leisiasis rinkti pinigus nuo lenkų ir lietuwnikų dėl pastatymo klioštoriaus dėl lenkų naudos; jau žemą giriasi turis dėl klioštoriaus, kur kokis agentas padovanojęs 100 akru. Pirmiausiai Naujorko lietuviai susilauks tą dievotą brostvininką su kryžium ant krūtinių. Lietuwninkai pinigus naudingiau apverstų duodami ant lietuviškos mokslavietės, kokią mūsų Susivienijimas veikia išsteigs įkurti... (L. B. 1887 m. p. 50)“.

Tas pats šenadoriškis „L. Balso“ korespondentas ir sekančiame 5-6 to laikraščio numeryje ir vėl pliekia seni

vienuolį ir pasirodo norįs anam prisegti dar vieną lopa... „Senadorio keli naujalenkiai matydami, jog Paukščio (supr. Wienibes Lietuwninku) pajegos pasirodo neištenkamos ant nuveikimo stiprių lietuvių, pasistengė parsikviesti minėtą zokoninką kaipo talkininką Paukščiui pasitikėdami, kad šis savo veiklumu nusmaugsiąs kylančią jau lietuvišką dvasią... negalime iškęsti nepasake, kad tuli tabokiai, nepadarys jokios naudos... tik jei tiek, kad pasidauginus dykaduonių, reikės daugiau pakelti sunkenybių lenkiškoj ir lietuviškoj draugijoj"... (psl. 70).

* * *

Nesigailėjo karčių pipirų tam vienuoliui ir Sliupas 1885 m. „Aušros“ N. 2 ir 3. Karčiai pašiepęs jo straipsnius pirmame ir antrame „Lietuviškos Gazietos“ numeryje, raginančius žmones, kad pasinaudotų skelbiamais katalikų bažnyčios jubilėjaus atlaisdais, — Sliupas ciniška išjuokia bibliškąjį aprašymą apie Sodomą ir Gomerą. Sitokie J. Sliupo lapsus linguae anuomet daug kelių užkirto pačiai „Aušrai“. Vienok 10 ir 11-me tų pačių metų (1885) „Aušros“ numeryje tas pats Sliupas nesigaili pagyrimo žodžių vienuoliui Augustinui už jo raginimus Amerikos lietuvių prie organizuotės.

Tęsdamas savo recenziją apie „Lietuviškosios Gazietos“ turinį, Sliupas sako: „In tarpą tėvyniškų raštų turiu patalpinti „kelis žodžius apie tavorčistes“ A. Zeytz'o N. 10-me („Lietuviškos Gazietos“). Šis raštas yra geriausias iš visų Zeytzo raštų. Lenkuose — sako jis — visiem yra žinomos išlaikos draugystės, į kurias darbininkai uždirbę pasideda skatiką, o reikalui atėjus atsiima. Varšavoje draugystė šv. Roko turi savo špitolę, į kurią priima tuos, kurie pirm apsirgimo mokėdavo mažą

mokesni... Apsirgusius keleivius į Censtakavą gelbėjo tam tikra draugystė. Spaudikai ir rašytojai knygų, beveik visi stonai turi savo draugystes... Amerikoje vokiečiai, anglai ir žydai įsirašo į daug draugysčių ant sykio, ir kad juos apima liga, tai jie gauna kožną savaite 20, 30, ir 50 dolerių. O kad kam mirus našlė gauna į 1000 dol. argi tai nesmagi yra pagelba ar ką? Kožnoje parakvijoje yra įtaisytos lenkiškos ar lietuviškos draugystės; visi darbininkai turėtų į jās įsirašyti, labiausiai tie, kurie neturi pačių, taipgi ir ligoje nepaliktu be prižiūrėjimo. Draugystė duos ir sargintoją ir prižiūrėtoją kilus nelaimėi. Svetimi matydami, jog ir mes lietuviai turime tokias draugystes, nemastaus, jog stovime žemiaus jų. Riškimesi į krūvą ir duokime tuomi parodą, juog mes išvaryti iš tėvynės esame ir būkime gyvi, parodykime kaip kokią gvardiją, gatavą stoti į kovą kožną valandą. Norint motina silpna, vienok vaikai jos balsą girdi nors už marių”...

Regimai, patēmija Sliupas, kad šv. Pranciškaus tam brostvininkui gana įpylė rūstybės ir pakerštingumo į tulžį. Kaip kada jis suplauškina botagu ir lenkams per bikšias. Antai N. 16-me (Lietuwiszkos Gazietos) jis sako: „Neleisime, kad žmones mūsų būtų lenkų persekiojami, gana iki šiuolaik kas buvo lietuviška, tai viskas paniekinta.*)

Gaila, labai gaila, kad Sliupas plačiau nepakartotojo brolio Augustino protesto žodžių prieš lenkus 16-me ir bene pakutiniame „Lietuviškos Gazietos” numeryje.

Tas energingas vinuolis broliukas, rūpinosi ir lietuviškojo vienuolyno įkūrimu, kur nors Luzernes pavieta farmose, Pensylvanijos valstijoje, bet neradęs didelio

*) „Aušra” 1885 m. p. 339—340.

pritarimo savo laiko lietuviuose emigrantuose. Gyvenimo sąlygų priverstas su lenkais senatvėje darbuotis, jis vis rūpinosi, kad jo triūsu ir darbštumu įkurtas vienuolynas nepaliktų vien lenkų įstaiga. Jis daug rašęs šv. Pranciškaus ordeno vyresnybei, net vyriausiam Jenerolui Romoje, kad Pulaski vienuolynas būtų priskirtas vokiečių pranciškonų jurisdikcijai.

Bet, kad visos jo tos pastangos niekais nuėjo, brolis Augustinas su dvylika kitų vienuolių broliukų apleido savo įkurtąją įstaigą ir persikėlė į vokiečių pranciškonų vienuolyną, kur ir mirė. Kol kas man nepasisekė sužinoti jo mirties laikas, nei vieta. „Historya Polska w Ameryce“ (t. III) žymiai nutyli apie paskutines to darbuotojo dienas.

* * *

1888 m., „Wienibės Lietuwniku“ N. 6-me tilpo Pulaski lenkų-lietuvių fermerių parapijos raštas į visus tos vietos naujakurius. Raštas tas paleistas vardan bažnyčios pirmininko (lenko) F. Schlempakowski'o, dviejų lietuvių: J. Kuklinskio, sekretoriaus bei Jur. Svetkaucko, taipgi kito lenko — W. Rozmarynovskio:

„Mūsų kolonija prieš porų metų uždėta ne kam tikus..... nes neturėjom savo bažnyčios nė mokslinỹčios. Po teisybei 26 kovo pereitą metų Jo Mal. vyskupas Katzer'is iš Green Bay, kada šventino kampinį akmenį dėl klioštoriaus Tėvų Reformatų, ramino mus, jog trumpam laike sulauksime lenkiškus kunigus sūnus šv. tėvo Pranciškaus. Tą patį pasakojo ir brolis Augustinas, jog kunigai apie rudeni atkeliaus... dovanai laukėme jų atkeliavimo nevienas, ką pirko lauką, nuleido rankas

ir graudinosi ypač šventą dieną, jog negalėjo išgirsti Dievo žodžių... Šitai netikėtai pribūna brolis Augustinas in Pulaski, sušaukia rodą, dengia stogą ant klioštoriaus, užveda Ražančių kas nedėlia, nuo 1 d. sausio atidaro mokyklą; su juo atkeliavo trys Broliai, iš kurių vienas perznočytas dėl mokymo vaikų. Pats brolis Augustinas nedėliomis po Ražančiui pasako puikų pamokslą, jog kožną sugraudina, o vaikus kas nedėlia mokina katekizmo...

Zmonės tarp savęs gyvena sutikime kaip broliai. Siandien kad mus su lenciugu trauktų į miestus, tai neitumėm... Pradžią gospadoriavimo yra sunki dėl kožno, bet ašiu Dievui ir ponui Hofui, jog mus čia pašaukė... Tose dienose brolis Augustinas pats ir mus tiešyjo, kada gavo gromatą nog Tėvo Provincijolo iš Prūsų, kurioje rašo:

„Ant gromatos rašytos pas Tėvą Jenarolą (Romon) die-
na 14 — 6 m.. atsiunčiu tuom laik du kunigus in kliošto-
rių Pulaski: Tėvą Stanislovą Jake iš Rymo ir Tėvą Eraz-
mą Sobocinski iš Galicijos.

Yra tai geri Tėvai zokoninkai, galiu Tau paguodotas Broli pavinčevot”...

Gromata ta labai mus patiešyjo, norėtumėm dabar mūsų Broliui Augustinui pribūti su pamačia, ba biednas senelis ne tiktai turi rūpintis apie pabaigimą kliošto-
riiaus, bet labiausia apie būtynę dėl atkeliavusių kunigų,
ba tėvai pranciškonai neturi jokių pinigų, mes da esame
biedni, ba mažai turime išdirbto lauko. Užtaigi varde
visos parapijos mes žemiau pasirašę prašome jus, bran-
gus viengenciū, kurie pirkote čia laukus, o da čia ne-
būnat, idant tam Broliui Augustinui pamačytumėt ir
pribūtumėt su pagelba..... Nieko dėl mūs nereikia, kaip

kad tik Dievas duotų sveikatą Broliui Augustinui už jo
storonę, o po draugei ir ponui Hofa'li."

* * *

(Kun. A. Milukui pabaigus viršminėtą paskaitą šv. Pranciškaus terciorių draugijai Elizabeth'e, N. J. 18 d. gruodžio 1927 m., iš klausytojų patėmyjimų paaiškėjo, kad Smalėnų vienuolynas rusų valdžios buvo uždarytas 1867 metais, tad brolio Augustino atvykimas į Ameriką reikia skaityti 1868 metams.

Sulyg 1927 m. „Catholic Directory“ šv. Pranciškaus vienuolyne Pulaski dabar yra 12 kunigų profesorių, novicijate 5 klierikai ir 4 broliukai, 3 tercioriai ir vienas postulantas, gi padariusių apžadus brolių 21. Redakcijos prierašas).

VII.

NEW YORKO LIETUVIU ŠVENTO KAZIMIERO DRAUGIJA.

1868 metais New Yorko didmiestis nelabai malonus pasirodė šeimininkas svečiams iš Lietuvos. Gyvenant kietųjų anglių apygardose Penssylvanijoje, man teko girdėti daugel pasakojimų apie vargus pirmųjų ikūrėjų mūsų naujokynių Shamokine—Samokuose — arba Senadoryje. Nemaž lietuvių pėsti ėję per New Jersey valstybę ir rytinės Penssylvanijos miškus, kol gavo prieglaudą ir darbą prie savo tautiečių, pirmiausiai iš New Yorko išvežtu, 1869 metų pradžioje, į kietųjų anglių apygardą, kad dirbtų prie Philadelphia ir Reading gelžkelio Shamokino skyriaus. Kompanijos išvežti 1869 metų pradžioje į Shamo-

kin'a buvę: Silvestras Bruożis, Gražiškių parapijos, Ignas Kazlauckas, liudvinaviškis, Pranas Brazauckas ir Mikalauckas iš Pažerių, Alvito par., o kiek vėliaus Kazys Marvičius, Vincas Naujalis ir Mikas Tvarauckas. Šis paskutinis mokytojavęs Lietuvoje ir sunkių darbų niekad nedirbęs.

Vienok tarp pirmųjų lietuvių atėjunų atsirado ir galėjusių įsigyventi pačiame New Yorke mieste. Kiti gavo darbus čia jau pas apygardos ūkininkus, besiverčiančius daugiausiai pienininkyste ir iš dalies daržovių auginimu. Dar kiti lietuviai gavo darbus netoli New Yorke, Hudsono paupiuose plytų dirbtuvėse, akmenų laužyklose taipgi prie ledaunių. Vario dirbtuvėse prie Newtown Creek upelio,—čia jau Maspeth'e irgi reikalavo drūtų darbininkų. Penkias dešimtis metų lietuviai čia dirbo ir dabar dar tebedirba prie sunkių sunkiausių darbų.

1871 metais, pasak „Amerikos Lietuvių“ autoriaus, New Yorke buvo apsigyvenę jau dvi lietuvių šeimos — Adamavičių bei Penkauskų — ir apie dešimtis pavienių, beje Jonas Budišauskas, Jonas Tamašauskas, Jonas Paralis, Jonas Daukša, Vincas Jablonskis, Juozas Kavaliauskas, Jonas Andriukaitis, Juozas Strupinskas, (kun. Strupinsko brolis) ir Jurgis Katilius. Apygardos plytų dirbtuvėse tais metais dirbę: Adomas Zemaitis, Jonas Rickis ir Jonas Trajanas.

Pirmasis lietuvis vertelga New Yorke buvęs J. Budišauskas, mariampoliškis, vaito sūnus ir pats vaitavęs. Pramokęs anglų kalbos, jis išsinuomavo karčiamą (saliūną) po numeriu 88 Mulberry gatvės. Jis eidavęs, laivui atplaukus, į Castle Garden pasitiktų atvažiavusių emigrantų, žadėdamas jiems darbą surasti; parsivedęs juos į savo karčiamą, išviliodavęs pinigus, o paskui parduodavęs

šalies kalbos nesuprantančius žmones apygardos farmeriams, kur nelaimingi ateiviai turėdavo nekartą gan ilgai vien už valgi dirbti. Newyorkiečiai lietuviai, nekędami Budišaucko suktybių, užėdavo į jo karčiamą vien dėl to, kad galėdavo čia savo kalba susišnekėti. Užsigėrę vyrai visaip erzindavo Budišaucką, sakydami: „nemanyk, kad ilgai galėsi žmonėms kailį lupti, kaip krauj (tėvynėj) darei. Pareis tau galas! čia ne krajus“ (Dilginio pasakojimas).

Antras lietuvis karčiamą įsitaisęs New York'e buvo irgi mariampoliškis Vincas Jablonskis. Šitas buvęs visai kitoks žmogus, ne toks kaip Budišauckas. Skirtumas tarp V. Jablonskio ir Budišaucko užėgų buvęs kaip tarp dangaus ir pragaro. Budišauckas labai įsidėjo lietuviams, bet dar aršesnis buvęs jo įpėdinis Ražukas, turėjęs karčiamą čia jau netoli Castle Garden'o, prie Washington gatvės. Dar devyniasdešimtais metais šimtus lietuvių ir kitų tautų emigrantų šis baisus ir šlykštus žmogus savo tikrai pragarinėje urkštynėje visaip išnaudojo; viską iš žmogaus iščiulpęs, parduodavęs visokiems be sąžinės darbininkų išnaudotojams.

Pirmutinę siuvėjų dirbtuvę įsitaisęs buvo New Yorke Juozas Tamašauckas irgi mariampolietis. Tas pats Juozas Tamašauckas iškėlė pirmą lietuvišką svodbę. Jam vedant pačią, vestuves palaiminęs kun. Strupinskas, buvęs anuomet prie šv. Raimundo bažnyčios. In savo vestuves Tamašauckas buvo suprašęs visus New Yorke ir apygardos lietuvius. Buvusi labai graži veselija. Visi išeiviai pamiršo tą dieną, kad jie Amerikoje — toli už tūkstančių mylių nuo savo šalies: valgę, gėrę, šokę ir dainavę savas dainas; labai sunku buvę skirstytis. Tos pirmosios Amerikoje viseilios — vestuvių linksmybes išeiviai

ilgai minėję nevien New Yorke, bet ir kituose Amerikos miestuose, kur likimas paskyrė jiems ilgesnę pagyvenimo vietą.

Pirmutinis Amerikoje lietuvis kurpius tai Antanas Kupčiūnas, iš Kuzų, Sasnavo valsčiaus. Atvykęs Amerikon tuoj po lenkmečiui, jis įsitaisė kurpiaus dirbtuvėlę (shoe store) New York'o mieste. Grįžęs Lietuvon 1880 metais ir vedęs Oną Jankauckaitę, Pilviškių par., 1885 vėl atkeliavo Amerikon ir pabuvęs kiek New Yorke, išvažiavo į Wilkes Barre, Pa. apygardą. Buvo Ashley, paskiaus Pittstone, kur padėjo vietos lietuviams organizotis. (Jono Grebliūno pasakojimas).

* * *

Pirmais septintos dešimties metais newyorkiečių lietuvių maloniausia užėigos vieta buvusi pas Juozą Adomavičių, taip pat mariampoliškį, kur doras šeimininkas ir vaiši šeimininkė visus gražiai priimdavę ir mokėdavę paguosti. Adomavičių namuose visi lietuviai kaip broliai gražiausiame sutikime praleisdavę savo šventadienius.

Dar 1874 metais bešnekučiuodami pas Adomavičius mūsų išeiviai pradėjo tartis apie įkūrimą savo susišelpimo draugijos ir per Naujus Metus 1875 (1 d. Sausio) ta pirmoji grynai lietuviškoji draugija Amerikoje buvo įkurta ir pavadinta šv. Kazimiero vardu.

Tą dieną prisirašė jon 7 nariai, greit ir kiti lietuviai sekė jų pavyzdį. Pirmųjų šv. Kazimiero narių eilėse buvę: Juozas Tamašauskas, Juozas Adomavičius, Vincas Jablonskis, Juozas Kavaliauckas, Jonas Daukša, Juozas Strupinskas, Jurgis Katilius, Antanas Kavaliauckas, — ilgu metu prezidentavę, Jurgis Matulevičius, J. Paplauska

Jonas Kardokas, Juozas Bindokas, Mikas Volskis, Vincas Džiankauckas, A. Kupčiūnas, Jonas Andriukaitis, Jurgis Kunickis, A. Avizienius, Višniauskas, Petras Galinis, J. Budišauckas ir k.

Susijungus šv. Kazimiero draugijai su Juozapine 1920 m., abiejų visi rekordai ir popieros žuvo ugnyje 1921 metais. Dėlto turiu pasitenkinti žiniomis, kurias galėjau surankioti nuo senesniųjų newyorkiečių lietuvių apie tos Amerikos lietuvių pirmosios organizacijos įkūrėjus.

Jau minėjau Kupčiūną, Tamašaucką, Adomavičių, gerąjį Jablonskį ir Budišauską. Juozas Kavaliauckas ir jo brolis Antanas paėjo nuo Mariampolės. Antanas ilgus metus buvo šv. Kazimiero draugijos prezidentu. Su laiku jis ištvirko. Globodamas draugijos išdą, jis pradėjo narių sudėtus pinigus leisti, o bankinėse draugijos knygelėse užrašinėti, būk pinigai idėti bankon. Išėjus į aikštę šelmystei, jis pabėgo į Bostoną, bet čia suimtas detektyvų ir pargabentas New Yorkan ilgesnį laiką turėjo kalėjime viešėti — devyniasdešimtais metais. Apie tai plačiau rašė 1892 metais atgaivintoji M. Tvaraucko „New Yorko Lietuviška Gazieta“ N. 14.

Juozas Kardokas, pajevoniškis, ilgai buvęs išdininku ir po šiai dien senųjų Brooklyno gyventojų teisingu žmogum vadinamas.

A. Avizienius, Volskis ir P. Galinis buvę dzūkai. Petras Galinis iš Bevirėtų, Rudaminos parapijos, vedė moterį išmokslintą lietuvaitę, su tėvais atvykusią Amerikon iš Skotijos. Galinių vyriausioji duktė buvo pirmoji lietuvaitė New Yorko mieste išėjusi aukštesnius mokslus ir palikusi miesto mokyklų mokytoja.

J. Vaišnis turėjęs didžiausią iš visų lietuvių barzdą — iki juostos. Bačkutes alaus betuštinant, pasitaikė kartą,

kad išsismagine broliai mėgino ji, už barzdos nusitvėrę, persimesti per petį, kad parodžius, kaip velnias žyda neša. Kile iš to vaidai sudrumstę visos naujokynės ramybę. Vaišnis buvo vedęs tūlo didelio ponelio užveizdos pačią lenkę. Dirbęs cukernėje, vėliaus išbrauktas iš draugijos. Apie 1910 m. jis pasikoręs.

Juozas Katilius iki žilos senatvės išbuvęs nevedęs, visokių baikų mokėjęs padaryti. Buvo pirmas lietuvis barzdaskutis Brooklyne, vėliaus daug prisidėjo prie Angėlių Karalienės parapijos suorganizavimo Brooklyne. Jis pirmas įsigijo nuosavybę — mažą medinį namelį Maspeth'e.

V. Džiankauckas, Bartininkų parapijos siuvėjas, laikė siu vėjų dirbtuvę ir buvo 1884 metais sumanytosios New Yorko lietuvių Sv. Traicės parapijos išdininku. Gerai pažinojęs savo kaimyną Dr. J. Basanavičių, 12 d. Liepos 1885 metais jis nurašė „Aušrai“ atvirą gromatą, kurioje kvietė tikrą lietuvi kunigą už kleboną New Yorkan. Ta gromata „Aušroje“ tilpo tų 1885 metų 7 ir 8-me numeryje. „Mylimiems lietuviškos dvasios kunigėliams“ — Džiankauckas rašė:

...Amerikoje yra daug lietuvininkų: Lietuvininkai gyvena daugiausiai dideliais būriais viename daigte. Toks gyvenimas nepavelyja lietuvininkams nutausti nuo savo genčių ir brolių tėvynėje pasilikusių, nei nuo kalbos lietuviškos ir kitų daigtų, kuriuos lietuvininkai brangina. Lietuvininkai turi čia savo draugystes, daugiausia broliškos pašalpos... Lietuvininkų daugumas išėjo iš savo tėvynės su tvirtu krikščionišku tikėjimu, ir tas tikėjimas širdyje žmonių neataušo, kada jie perplaukė plačias jūres. Skelbėjų krikščioniško mokslo lietuvininkai Amerikoje ne daug turi..... Mums lietuvininkams yra reikalingas skelbėjas Kristaus mokslc, katalikas, lietuvininkas kūnu ir dvasia, mylėtojas tėvynės ir gaivintojas, meilės

artymo. Taigi mes atsišaukiame į jus, mieli broliai tėvynėje ir mylėtojai josios, kad teiktumėtėsi neužmiršti apie savo sągymius Amerikoje gyvenančius: tarp mūsų rasite plačią dirvą dėl sėjimo gerų javų: mokslo, teisybės, teisingumo ir meilės artimo ir tėvynės. Tiktai ateikite, o padėkite mums savo dvasiška galybę, neapleiskite mūsų. Mes nors toli gyvename, bet per vienybę su tėvyne, per vienybę ir sutikimą savo tarpe daug galime ištaisyti minėtų daigtų..... Mes lietuvininkai Nau Jorko susitaisėme draugystę, kuri priėmė vardą „lietuviška Naujo Jorko parapija vardan šv. Traicės“, ir norime gauti kunigą lietuvininką ir tėvynainį..... užprašome, idant pasigarsintumėte pas mus su savo norais atvažiavimo, o mes per gromata tuojaus suteiksime artesnę apie parapiją žinia“. Antrašas paduotas: 59 S. 2nd Str., Brooklyn, N. Y.

Juozapas Bindokas, mariampoliškis, atplaukė Amerikon dar žėgliniu laivu. Blaivus, doras žmogus šis buvo visų newyorkiečių mylimas ir dėde vadinamas. Aštuonesdešimtais metais jis, jau šeštą dešimtį metų eidamas, turėjo užsidirbęs apie 4000 dolerių. Dirbo su airiais, prie miesto darbų. Nešiojo smailą barzdukę, į lietuvių nebuvo panašus. Mokėjo vien litanijas paskaityti. Besirengdamas grįžti į tėvynę, susirūpino, kad negalėsias susirašyti su savo gerais bičiuoliais Amerikoje. Tad įprašė Simono miesčionį Miką Volskį, kad ans jį mokytu rašyti, o jis už aną mokėsias šeimininkei už pragyvenimą. Dvi žiemos praėjo, kol Volskis išmokino Bindoką rašyti. Išmokusį rašyti visi New Yorko lietuviai labai gražiai išleido dėdę Bindoką „į krajų“, palydėdami jį į laivą ir su ašaromis atsisveikindami. 1885 „Liet. Balse“ psl. 28 skaitome:

„Lietuviškoji draugystė broliškos pagalbos vardan što. Kazimiero N. Jorke 5 d. šito (rugsėjo) mėnesio išleidė į Lietuvą savo godotiną brolių Adomą Bindoką. 3 dieną nepaprastame draugystės susirinkime buvo šnektos lai-

komos apie Adomo užpelnius ir draugystę tam vyrui dėl atminties iš pašinavonės dovanojo aukso žiedą su atmin-tinu parašu”.

Višniaucką, Vištyčio miesčioni, Sliupas, pradėjęs leisti „Liet. Balsą”, išvadinęs ariekpiliu, labai suerzino ir šis daug darbavosi, kad panaikinus to laikraščio įtaką tarp newyorkiečių.

Jurgis Matulevičius, iš Gražiskių, Gudelių parapijos, atvykęs 1871 m. Ame ikon su savo pusbroliu J. Paplausku, savo busimos žmonos tėvo broliu Motiejum Karaliumi ir Sakališkių (Gudelių par.) Kiškiuku. Su šiuo paskutiniuoju Matulevičių Jurgutis buvo nuvykęs Senadorio apygardon, kur Kiškis Maizeville arba Mahanoy Plane, vėliaus vedęs mariampolietę Marjoną Venciūtę, įsigyveno ir jo vyriausia duktė buvo pirmoji Pennsylvanijos valstybėje lietuvė mokytoja, mokinusi viešose mokyklose, paskui ištekėjo už Sebastijono Mockaičio, Senadorio vertelgos. Motiejus Karalius iš Asiuklės, Gudelių parapijos, buvo pirmutinis lietuvis užmuštas Senadorio apygardos angliakasyklose 1872 m.

Palaidoję nabašniko lavoną, visi vietos lietuviai, sugrižę iš kapinių, kėlė šermenis: giedojo ražančių ir valgė laidotuvių pietus, žinoma, pasirūpinę gėrimų, savo gailės-čiui ir išgaščiui nuraminti. Nelaimės reikėjo, kad, dar nebaigus prislėgtiems lietuviams savo užmušto draugo laidotuvių, užsidegė jų namai ir visai sudegė. Kitų tautų gyventojai tuomet į lietuvius žiūrėjo su panieka ir nenorėje padegėlių išileisti pas save gyventi. Tad angliakasyklų kompanija leido jiems apsigyventi šantėse (dar-žinėse), kur buvę visoki sandėliai Pliaubery—Mahanoy Plane.

Tos pirmos su gaisru šermenys labai įbauginę šenado-

riečių būrelį. Dalis jų, tu tarpe ir Jurgis Matulevičius, nabašniko bičiuolis ir draugas, pametė dirbę kasyklose ir mėgino surasti darbą „viršiniuose“ fabrikuose.

Matulevičius, kelis mėnesius pabuęs Philadelphijoje, 1872 m. pabaigoje sugrįžo New Yorkan ir čia vertėsi, taisydamas ir pardavinėdamas siuvas mašinas, ir buvo šv. Kazimiero draugijos pirmųjų įkūrėjų tarpe. 1885 vedęs Marę Karaliūtę iš Asiūklės, Prienų par., pas savo brolių Andrių, anuomet pirmąjį Philadelphijos lietuvių inžinierių (siuvėjų dirbtuvės savininką) iškėlė vestuves. Sugrįžęs New Yorkan įsisteigė siuvamų mašinų krautuvių prie Lafayette ir Spring gatvių. 1900 metais perkėlė krautuvių Brooklynan (266 Grand Street). Broliai Matulevičiai daug padėjo 1885 metais J. Sliupui išleisti „Lietuviškojo Balso“ spaustuvių. Jurgis Matulevičius nupirkęs spaudos mašiną, o jo brolis inžinierius Vincas šimtinę paklojęs. (Marės Matulevičienės pasakojimas.)

* * *

Mitingus laikė šv. Kazimiero draugijos nariai po N. 16 Rivington Str., New Yorke. Laikai jie paisė apie visokias iškilmes. Mirus kurlam nariui, visi turėjo po bausmę mesti dirbę jo laidotuvių dienoje ir su muzika jį palaidoti. Dėlei šitos priežasties vėliau 1886 m. susiorganizavo šv. Juozapo draugija Brooklyne, daugiausiai iš cūkernės darbininkų, kuriems įkirėjo siuvėjų „bosavimas“.

Pirmais šv. Juozapo draugijos įkūrėjais buvo: Antanas Janušaitis, pirmininkas, Antanas Radomskis, vice pirmininkas, Juozapas Liubovickas, protokolų sekretorius, Andrius Bielinskas finansų sekretorius ir Kazimieras Martišiūnas, išdininkas. Pirmoji draugijos konstitucija buvo atspaudinta Plymouth'e „Vienybės Lietuvninkų“.

spaustuvėje, kuris faktas parodo, kad tuomet jau daugelis New Yorko ir Brooklyno lietuvių atšalo savo entuziazme prie Sliupo ir jo „Liet. Balso“. Pirmosios konstitucijos užvardijimas: „Użstanawymaj Provu Lietuwyszkos Taworczystes Broliszkos Pamaczes po wardu szw. Juozapo, Apiekuno Panos Maryjos, Patrono musu lygos ir smerties, Użdėtos Williamsburge, 1886. Drukarne „Wienibe Lietuwniku“ J. Pauksztio Plymouth, Pa. 1887“.

Sv. Kazimiero draugija daug padėjo Tvarauskui leisti „Lietuvišką Gazieta“ ir, besirūpindama dvasiniais nariu reikalais, darė įtakos, kad lietuviai glaustųsi prieš lenkų įkurtos bendros šv. Stanislovo parapijos, kurią lenkai buvo pradėję organizuoti dar 1873 metais.

Kadangi dvasinė New Yorko vyskupijos vyriausybė nematė anuomet reikalo leisti organizuoti lenkišką parapiją, tai parapijos įkūrėjai, pasitarę su kaimynais vokiečiais, įkūrė 1878 m. „Allgemeiner Verein“ tikibinę organizaciją ir tos vardu apipirko bažnyčiai namus prie Stanton ir Forsyth gatvių New Yorke. Vienas Allgemeiner Verein'o konstitucijos paragrafas, įregistruojant ją New Yorko valstybės teismuose, skelbė, kad „organizacija gyvuos, kol šv. Stanislovo parapijiečiai matys reikalą atmainyti savo raštus.“ Tuomet Allg. Vereino nariams turėsią šie atmokėti jų įmokėtus bažnyčios pirkimui pinigus.

Padarę tokius raštus ir apipirkę tais pat 1878 metais bažnyčiai namus, parapijiečiai vien džiaugėsi turį savo šventynę. Tik vėliaus, kada reikėjo didesniems įtaisymams pasiskolinti iš bankos pinigų, pasirodė, kad šv. Stanislovo bažnyčia neyra parapijos savastimi. Prasidėjo mitingai tarp lenkų, ypač, kad atgijusio ir pamiršto Allgemeiner Verein'o keli nariai panorėjo pasisavinti žymiai užaugusį parapijiečių turta. Iš nesutikimų iškilo byla, kuri tęsėsi daugel metų ir ėjo per visokius teismus — pasiekė net aukščiausiąjį valstybės teismą.

New Yorko valstybės 1987 m. „Law Journal'e“ randame tos bylos sutrauką: „St. Stanislaus v. Allgemeiner Verein, 31 Appl. Div. 133, 52 Suppl. 922 aff'd in 164 N. 4.“ ir tt.

Sulyg užtikrinto fakto tuose bylinėjimuose parapijiečių su Allgemeiner Verein'u buvo tariamasi apie pripažinimą visų teisių ir lietuviams šv. Stanislovo bažnyčioje. 1881 metų „Allgemeiner Verein'o“ organizacijos posėdyje vienu balsu nutarta ir užrekorduota užrašyti bažnyčia šv. Stanislovo lenkų lietuvių parapijai*). Taigi teismuose buvo prirodyta, jog newyorkiečiai lietuviai per dešimtį metų buvo taip žymiai savo aukomis prisidėję prie įkūrimo šv. Stanislovo, kad nevien lenkai parapijiečiai, bet ir Allgemeiner Verein'o visi nariai pripažino jų teises. Bet tas pripažinimas pasiliko vien raštuose.. Verein'o ir šv. Stanislovo parapijos sutarimas nebuvo įvykintas. 1884 m. šv. Stanislovo parapija buvo įkorporuota vien kaip lenkų parapija. Anuomet vietos lietuviams besirūpinant „Unijos“ laikraščio įkūrimu, paskiaus vaidais Sliupo su Tvaraucku ir pagaliaus „Lietuviškuoju Balsu“, neparėjo į galvą pasinaudoti Allgemeiner Verein'o padarytais raštais ir išgauti nuo lenkų nors dalį savo sudėtų aukų**) savai parapijai.

*) Slgk 1891—1916 Album Jubileuszowy, New York, N. Y.

**) Man su dabartinio šv. Stanislovo klebono leidimu, tyrinėjant archyvus tos parapijos, teko surasti nuo 3 d. Liepos 1880 m. iki pabaigai 1886 m, apie 50 lietuvių kūdikių krikšto metrikus ir apie 16 apsivedimo metrikų. Apsivedimo metrikuose pirmais metais klebono L. Grabovskio pažymėta, iš kur paeina jaunavedžiai. Daugiausiai tai iš Mariampolės, Vilkaviškio, Iglaukos ir Liudvinavo parapijų, dzūkų visai mažai. Pirmas, kurio vestuvių rekordas teberandama, tai Jurgis Šumskis liudvinaviškis, vedęs Uršulę Katiliutę mariampoliškę. Tais pat metais apsivedė: Jonas Kolyta, pajavoniškis su Jieva Rutkauskaite, igliaukiete, Antanas Bielskis daukšiškis su Mare Vaščiliūte nuo Slabados (Miroslavo) ir tt. Krikšto metrikai užrekorduota šie pirmieji: Juzės Kunickiūtės 3 d. Liepos 1880, Onos Orinikės, Jono Tarasevičiaus 24 d. Liepos, Onos Paplauskaitės 5 d. Rugpiūčio 1881 m. ir tt. Metrikų prieš 80-us metus šv. Stanislovo archyve nėra — jie žuvę.

Jr. Jonas savo knygoje „Lietuviai Amerikoje“ rašo: „Apie organizavimą parapijos pirmutinius ženklus randame „Gazietoj Lietuv“. 1884 m., minėtina, N. 6 paduota žinia, kad lietuviai New Yorko (ir Brooklyno) laikė mitingą ir nutarė neprigulėt prie lenkų: Apygardoj esą i 1000 dušių, kurios, kad mokės, gali mokėti savo kalbos kunigui ant užaikymo. Jonas Sliupas laikė i susirinkusius lietuvius prakalbą. Iki tam laikui davožiavo i New Yorką dėl išklauso lietuvių „velykinės“ kunigai: Konča iš Baltimorės, Juškevyčius iš Shamokino, Čizauckas iš South Bend, Ind., Ruškevyčius iš Otis, Ind.“ (psl. 92).

Tame Jr. Jono pasakyme yra įsibriovę kelios žymios klaidos. Pirmiausiai, to paties autoriaus „Suskaitarba Statistika visų lietuviszkų knygu, atspaustu Amerikoje“ skelbia „Lietuvišką gazietą“ ėjus 1879 metais, gi 1884 m. pažymėta vien „Unija“, nedėlinė Gazietas,“ kurios pasak Baltramaičio „Spisok Litovskich Knig“, išėjętais metais 13 numerių, o sekantėiais 1885 m. 12 numerių. Baltramaitis, regimai, nėra matęs 1885 m. 15-jo „Unijos“ numerio, kuris sukėlė didžiausią audrą tarp Amerikos lietuvių, skaitančių „gazietas“. Jr. Jonas ėia yra sumaišęs „Gazietą“ su „Unija“.

Antra, neužginčijamas faktas, kaip J. Sliupas savo „Gromatose isz Amerikos“ „Auszroje“ rašo, jog ji M. Tvarauskas nuvedęs i lietuvių parapijos mitingą. Jis paduoda ir savo kalbą, kurią pasakė tuomet vien „Aušros“ reikalais, visai neliesdamas jau įsikūrusios parapijos reikalų. Vadinasi pats Sliupas „Aušrai“ liūdijo, radęs jau suorganizuotą šv. Traicės parapiją ir nereikėję jam, kaip Jr. Jonas norėtų, ją organizuoti.

Sliupas atvyko Amerikon 1884 metų pavasarį; neturėdamas jokių pažinčių Yew Yorke ir čia negavęs jokio užsiėmimo, jis buvo priverstas bernauti pas farmerius, kol nesusirašė su A. Jurgelaičiu, vienatiniu tuomet „Aušros“ korespondentu Amerikoje, gyvenusiu Springfield, Ohio.

Jurgelaitis, 1883 m. rašęs „Aušrai“ apie „Amerikos lietuvius, 1884 metais vėla pasiuntė platesni aprašymą apie amerikiečius ir ėmė rūpintis praplatinimu to laikraščio tarp Amerikos lietuvių. „Aušros“ redakcija mini jį N. 5 ir 6 „Gromatų Skyriuje“; 7 ir 8 numerio toje pat rubrikoje Jurgelaičio adresu skaitome: „Tamstai siuntėme krūvoje 10 prospektų savo laikraščio, 1 egz. Miglovaros raštų ir tt.“

Gavęs nuo to Jurgelaičio newyorkiečių lietuvių adresus, Sliupas metęs darbą farmose, tuojaus atvyko pas Miką Tvaraucką New Yorke. „Tai buvo“, rašo jis „Aušroje“ (1885 m. N. 1) „šventa diena. 20 d. liepos mėn., 1884 m. — Lietuvninkai buvo apgarsinę, kelsia savo susirinkimą dėl apšnekėjimo savo bažnytiškų reikalų. Nuėjova į susirinkimą ir mudu.... radome čia į 100 susirinkusių lietuvių.... ėmė šnekėti apie reikalingumą Naujame Jorke kunigo lietuvių.... rašė savo payardes, antrašus, kiek katras mokės kožną mėnesį kunigui lietuviui... Kada pasibaigė reikalai susirinkimo, tai vienas lietuvininkas balsiai, visiems girdint, perskaitė „prospektą“ „Aušros“ pasigėrėjo „grynumu“, kalbos „prospekte“ ir ne vienas užsirašė vieta, kur jinaį išeina. žadėdamas ją parsisidinti. Tai vis mane padrasino. Aš pasiprašęs balso nuo viršininko maž daug tokiais žodžiais pašnekinau susirinkimą:

„Broliai ir vyrai! Visi esame išsikraustę iš tėvynės ne dėl paleistuvystės, ne iš tinginiavimo, ne dėl prisižiurėjimo grožybių svetur, bet gainiojami vargų, prispausti bėdomis gyvenimo, persekiojami vyresnybių. Taigi, vargai mus atskyrė nuo tėvų ir nuo tėvynės! Bet mes visi tą tėvynę nešiojame

savo širdyse ir jausmuose. Jau ir pats šiandykštis susirinkimas parodo, jog mes norėdami palaikyti savi kalbą ir tautišką atskyrimą, geidžiame turėti lietuvišką kunigą. Musų mąstys ir darbai tempia mus į pavėsį mūsų saulėtos tėvynės. Bet tiktai jausmai pavienam pavienių žmonių traukia prie tėvynės; tą jausmą mes tiktai skaitome savyje, bet kiti apie tai nieko nežino, nes mes jiems apie tai nepasakome, kadangi neturime laikraščio. Jaugi mūsų vienas brolis 1879 m. mėgino laikraštį lietuviams patiekti, bet lietuviai mažai teturėjo spėkos dėl jo išlaikymo; laikraštis pliumptelėjo į vandenį. Ir šiandien butų gana sunku čia išlaikyti laikraštį dėl mažumo skaitančių brolių. Mes už tai turime jieškoti svetur laikraštį tokį, kurs paduotų ir mums ranką, o priegtam mums suteiktų ganėtiną kaupą žinių iš tėvynės. Kiek aš žinau, nei vienas kitas liet. laikraštis mums geriausiai neatpuola kaip "Aušra", apie kurią čia buvo ką tiktai skaitoma. "Aušra" pritinka prie visų — "ir mokytų ir nemokytų, turtingų ir vargšų" ir duoda įžvilgį į gyvenimą mūsų toli gyvenančių brolių namiškių. Taigi mes mėginkime savo sąrašį su tėvyne parodyti tuomi, kad parsisiųsdysime "Aušrą" į savo kraštą ir kad patys į ją patalpinsime žinias apie tai, kaip mums sekasi svetur gyventi. Norint perskirti esame marėmis, bet parodykime, jog esame suvienyti dvasėmis ir širdimi. Kad busime vienybėje, mūsų ir dusavimai, ir kentėjimai, ir vargai, svetur pakelti, nenueis ant niekų — nes parodys mūsų broliams tėvynėje, kaip reikia gyventi ir apie ką mąstauti. O tas pamokslas yra labai brangintinas. Leiskite idant aš baigdamas savo trumpą šneką atiduočiau pasveikinimą tikriems lietuviams, Amerikoje gyvenantiems, o broliams likusiems tėvynėje. Visi sveiki—gyvi!"

Tuomi ir pasibaigė susirinkimas, visi ėjome ad panates. Bet aš grįžau ne tuščias, nes rankose nešiau gniužį lietuviškų raštų, kuriuos parėję tuojau ėmiau skaityti ir perskaitęs šitai rašau trumpą jų peržvalgą; taigi darau dėl žinios brolių Lietuvoje apie tai, ką išeiviai įstengė parengti svetur dvasiškai. Ta peržvalga gal išveizdės Amerikos lietuviams esantį aštrį, bet man regisi, jog visi, kurie myli teisybę, pasakys drauge su manimi *carus est amicus, carior veritas...* (1885 m. "Aušros" N. 1 p. 25—27).

Ta pirmoji jauno Sliupo kalba padarė labai malonų įspūdi, sužavėjo newyorkiečius.

(Dar ne viskas.)

VIESNAGE SESTOKUOSE.

(Tasa nuo 4 N. 1927.)

Kaune teko girdėti net apie tokius amerikiečius, kurie per vasarą išsėdėję pas pažįstamus, ar gimines, neatšilyginę nei už maitinimą, nei šilta pastogę, nei už pažintis, sugrižę Amerikon, peikia Lietuvą ir visus lietuvius niekina. Ir tokiais pasipūtėliais jie parvažiuoja iš tų savo kelionių, jog ir su tėvais nebenori kalbėti. Insiveržę į anglų — amerikonų, — kad ir tokių jau praščiokų kaip ir jie patys — draugijon, jau lietuvių nebepažįsta.

Tokių yra nemaža ir tokie daugiausia nepatenkinti svečiuote Lietuvoje. O nepatenkinti todėl, kad juos geri žmonės gražiai priėmė ir dykai vaišinę iš paskutiniųjų. Mat pigią mėsą šunes ėda. Kad gi mūs krašte viskas pigu amerikiečiams, tad jiems rodoši, jog tenais ubagų šalis.

* * *

Amerikos lietuviai mėgsta dideliais ponais neštis, rasi, nemažiau kaip Lietuvos valdininkai. Tik pastarieji bepuikaudami prieš kits kitą, nesistengia bėdnesnių draugų kišenium pasinaudoti. Mūsiškiai gi turtuoliai Amerikoje, taip besirodydami, perdaug biznieriškai rūpinasi ką daugiau patirti linksmybių su kamažiausiom išlaidom.

Taip mano pažįstami lietuviški milijonieriai, būdavo, kas vasara atvažiuoja su visom savo šeimynom puikiuose automobiliuose, pakeliui į Atlantic City garsųjį pajūrį. Brangių parėdų atsigabena pilną vežimą. Bet pamačius,

kur jie apsigyvena tame pajūryje ir kaip maitinasi, tai vieni juokai.

Užkampiausiam, palaikiame viešbutyje nusišamdo vieną tamsų—be langų kambarėlį ir visi jame susigrūdžia. Minta pigiausiomis dešrelėmis — „doggies“, kurių nusi-perka gatvėje. In restauraną retai kada eina pavalgyt. Tik kai susitinka netyčia kokį savo pažįstamą, nusivadina jį neva pavaišinti į brangiausią viešbutį. Bet sąskaitą už visų pietus, nematant, pastumia prie savo svečio lėkštės. Kartais šitaip ir pati įkliūdavau tų biznierių viešnagėn. Tik jau po tokio pavaišinimo ir aš mūs milijonierių nenorėdavau susitikti. Bet jie manęs dar neužmiršdavo. Grįždami namo, sustodavo pas mane bernakvoti. Mat pas pažįstamus nakvynė ir valgis uždyka, o viešbutyje reikia pinigais mokėti.

Jei tokie amerikiečiai ir Lietuvoje nori šitaip paponauti, nestebėtina, jog tenais jų niekas nepažįsta. Mūs žmonės patys sau litų neištenka. Tai kaip jie galėtų puotą kelti Amerikos piniguočiams!

* * *

Kurie iš Amerikos parkeliauja tėvynėn tikslu atklyti ar suraminti savo artimus gimines bei pažįstamus, palengvinti jiems karo užkrautas vargų naštas, tie, sugrįžę iš savo viešybu, džiaugiasi naud ingai suvartoję savo taupmenų dalį ir linksmi praleidę atostogas.

Vienas mano pažįstamas, pabriko darbininkas, sugrįžęs po karo iš Lietuvos, pasakojo kur tik nukliuves, jog dar niekad savo gyvenime nepatyres tiek linksmių, kiek Lietuvoje beviešėdamas porą mėnesių. Kaune jis tik tris dienas pabuves — prieš pat savo grįžimą Amerikon. Tenais jie pažįstamų neturėjęs ir jų neieškojęs. Prisilinksminęs visą vasarą kaime, jis mieste nei nenorėjęs

ilgiau gaišuoti. — neįdomu, esą, tenais. Kas kita, girdi, kaime, kur tave visi pažįsta, atsimena, myli...

Devynis metus dirbes sunkiai Amerikoje be atostogų, iškeliaudamas Lietuvon jis pasiėmęs iš banko kelis tūkstančius dolerių savo taupmenų. Parvažiavęs į savo kaimą, susikvietęs gimines, pažįstamus, kaimynus ir iškėlęs jiems puotą. Po to pasimatymo jam nereikėję ieškoti pažinčių, — visi tik jojo ieškodavę ir kviesdavę į svečius. Ir visur, jam atsilankius, žmonių būriais prisirinkdavę. Savo nekuriems beturčiams giminaičiams dapirkęs po kelis margus lauko, kitiems aptaisęs begriūvančias triobas. Brolio dukterims davęs kraičio ir vienai jų iškėlęs vestuvę. Dėdės vaikams palikęs po pluoštą šimtinių, kad galėtų mokslą užbaigti. Savo tetai našlei padėjęs aplopyti tvartų kiaurus stogus. Kaimynams paskolinęs po šimtelį kitą be palūkanų.

Ir kaip jį visi Lietuvoje mylėję, garbinę, tai ir pats multimilijonierius Fordas, — kurio automobilių pabrūke jis dirbes — galėtų, girdi, jam pavydėti. Pasisuksi bažnytkiemyje ar miestelyje — tai tik žiūrėk tave ir apspinta draugai, pažįstami. Vieni kviečiasi pas save svečiuosna, kiti vedasi į alines, arbatines ar panašias užėigas. Jau, kad linksma buvo, tai linksma! — tartum nepaliaujamose vestuvėse ar krikštynose — giriasi vaikas, net seilę rydamas.

— Kai atsimenu tuos laikus, — jis sako, — kada su pasiskolinta šimtrubline bėgau nuo rusų kareivystės Amerikon — niekeno nepalydėtas, vien tėvelių apgailėtas, apverktas, rodėsi, jog niekad daugiau nei Lietuvos nebematysiu. Apie tokį svetingą priėmimą — nevien pas gimines, bet net ir pas tuos ūkininkus, kuriems pusberniu tarnavau kadaise, — niekad nei sapne nesapnavau.

Jie ko ne ant rankų mane, girdi, nešiojo, it kokį karalaitį.

Tie tūkstančiai dolerių — jis aiškina, — ką parsivežiau Lietuvon, sutirpo lyg druska vandenyje. Bet ką jie reiškia, esą, prieš visus malonumus, kurių patyriau tėvynėje! Jau vien tas didelis — kaip ir maldingas dėkingumas visų tų žmonių, kuriuos bent po mažumą sušelpiau, — pakankamai atlygina už mano išlaidas. O su tuo sielos patenkinimu, kurį jauti savo žmonėms bėdoje kiek nors gero padaręs, jokie turtai nesusilygins. Vienoj pirkelėj nušluostęs su muštinių sauja vargo ašaras, kitoj išginęs sielvartą dėl kokios menkutės, — kaip mums Amerikiečiamos rodosi — jų skolos, ne kažin kiek išmeti. Amerikos kliubuose žmogus daug daugiau pinigų praleidi bereikalingai, negu Lietuvoje trumpose atostogose. Išvažiudamas iš Lietuvos vien gailėjaus neturėjęs laiko paskleisti tenais paskutinės šimtinės, atlikusios iš kelių tūkstančių dolerių. Bankuose — jis tvirtino — dar beturįs savo uždarbių, jog galėtų ne vieną vasarą taip atostogauti, kaip Lietuvoje nesenai atostogavęs. Tik porą metų dar padirbėsias Amerikoje ir važiuosias gimtinėn visai apsigyventi. Jis tenais — gyrėsi — ir savo sveikata pataisęs, ir ūpą atgavęs ir energijos darbui pasisėmęs. Net ir gražią, rimtą merginą susiradęs, tik negalėjęs jos atsivežti Amerikon, todėl nei neapsivedęs. Tačiau už dviejų metų pargrįžęs tėvynėn, iškelsias didžiausias savo vestuves ir daugiau jam nebereikėsia skursti svetimoj šaly, — raminosi vaikinai, besvajodamas apie savo laimingą ateitį Lietuvoje, kada tik prisimindavo tenais linksmas viešybas.

Sitokį entuziazmą, be abejonės, tegalėjo sukelti vaikinų pasilgimas savo krašto ir senovės draugu. Tuos kil-

nus jojo jausmus dar labiau paakstino merguzėlės meilė. Todėl jis Lietuvoje vien gerąsias puses visur tepastebėjo, užsimerkęs, kaip visi išimylėję žmonės, ant neįgiamų aplinkybių. Net ir optimistas tėvynainis, pagyvenęs ilgęsni laiką užsienyje, sugrįžęs gimtinėn, visu kuo tenais gėrisi ir viską įvertina vien besvarstydamas pasiilgimo tėvynės jausmais.

* * *

Visi žinome, pavyzdžiui, kiek mūsiškės varnos, ypač keršosios, vasarą pridirba žalos kaimiečiams, vagišiaudamos mažus vištukus, antukus, žasyčius. Juodosios gi varnos naminių paukštelių negrobsto, bet nulesa javus dirvose, nuskurina medžius savo lizdais. Neretai ūkininkai, ipykę ant varnų, susitelkę net šaudė tas savo niekadėjas. Tačiau, įvažiavęs iš užsienio Lietuvon, kuomet pamatai tuos paukščius savo krašto laukuose, rodosi, lyg maloniausią daiktą būtum išvydęs.

Taip, kanauninkas Prapuolenis, pasakodamas apie savo pargrįžimą Lietuvon iš Rymo po karo, rimčiausiai tvirtina, jog, pamatęs varną Virbaliaus apylinkėje, bevažiudamas traukiniu į Kauną, taip susijaudinęs iš džiaugsmo, jog apsiverkęs.

Kauną radęs dikčiai apgriautą, apdaužytą po karo viešulo. Nešvarumo — daugiau negu pateisintina, ypač senojoj miesto daly. Bet ką, girdi, Rymas ar Paryžius gali lygintis su mūs Kaunu! — taip čia viskas sava, malonu... Pats purvynėlis čia, rodos, miela, esą, — ir jis gyvai primena mūs kudikystės laimingas dienas, kuomet drauge su kaimo piemenukais paprūdėse minkydavome tešlą iš molio ir keptavome saulėje bandutes.

Kitu atveju, su kanauninku Prapuolėniu ir p. Gabriu Zankruge (Klaipėdoje) tēmijome nuo kalnelio pušyne, pajūry ypatingai gražų saulėlaidį. Dangus tą vakarą buvo žydras, mėlynas, be jokio debesėlio. Baltiko jūrės, it veidrodis — vos tebangurlavo. Aplinkui tylu, ramu. Vien pušaitės tarpe savęs pamaži kuždeno, bežaidžiant lengvam vėjaliui jų viršūnėse. Saulė milžinišku raudonu kamuoliu slinko vis žemyn į vakarus, — rodės, tiesiai į jūrės. Pasiekus vandens paviršių, pradėjo skęsti vis gilyn, gilyn, — tarsi, magnesas ją traukė į pačias gelmes. Štai jau tik jos pusrutulis... Jau tik trečdalis bešviečia. Ir šia jau paskutinis jos griežinėlis pasinērė... Beliko toje vietoje vien spinduliu vainiko pašvaistė, bet ir ji greit išnyko.

Kanauninkas, neatitraukdamas akių iš vakarų tolio, — kur saulutė nuskendo Baltiko vilnyse, atsidūses giliai į Visagalį, pratarė:

— Na sakykit, mano mieli, ar jūs kur matėte taip gražiai saulę nusileidžiant, kaip Lietuvoje? — Ne, jus to nematėte ir aš niekur nemačiau, — pats į savo klausimą atsako už visus tris. Pas mus, girdi, nei aukšti kalnai, nei dideli miestų mūrai neužengščia tokius žavėtinus regionus. Ir pakėlęs akis į dangų, susijaudinęs, sušūnka: — Viešpatie, koks Tu esi geras, jog taip gražią tėvynę mums aprinkai!..

Ir jis pilnai įsitikinęs šitai kalbėjo. Kanauninkas Prapuolėnis buvo aplankęs Europą skersai ir išilgai. Ryne begyvendamas ilgesnį laiką, jis tarpininkaudavo mūs delegacijoms prie popiežiaus karo metu, taipgi rimtai nušviesdavo italų spaudoje Lietuvos nepriklausomybės reikalą, užginčydavo savo išmėgintą diplomatinę plunksna įvairius lenkų smelžtus, leidžiamus prieš mūs

tautą ir valstybę. Tenais jis besidarbuodamas savo tėvynei, turėjo progos ir prisiziūrėti gražiausiems Italijos gamtos vaizdams, taipgi tos šalies istorijos paminklams.

Ponas Gabrys—irgi daug svetimų šalių matęs, kuri laiką gyvenęs Paryžiuje ir kalnuotoje Sveicarijoje, — nė nemėgino ginčytis su senu tėvyninku, jog mums savo gimtinė yra gražiausia šalis.

Aš gi, apgėniauzus saujoj gintarus, kurių prisirankiojau Baltiko pakrantėse, vien siunčiau mintimis, lydėdama saulę toli į vakarus, savo tautiečiams užjūryje linkėjimus, kad bežadindama aušra dienos darbuotei juos veikiau išjudintų pargrižti su savo turtais Lietuvon. Čia ir sutrunėjusi darže tvorelė rodesi dailesnė už svetimšalės metalinius aptvarus. Čia pievos skaniau kvepia, mūs soduose paukšteliai, rodos, linksmiau čiulba, negu kur kitur.

* * *

Anglai sako: „Home sweet home“. (Namai — saldus namai). Lietuviai tokią mintį išreiškia kitaip: „Namai pragarai, be namų negerai“. Tačiau savo dainelėse, daug aiškiau ir tikliau išlieja savo meilės ar ilgėsio jausmus tėvynei mūsų žmonės, bedūsaudami į ją iš gilios krūtinės, su Gimžausku: „O, Lietuva motinėle, tave naktį aš sapnuoju...“

Jei gimtinė mums motinėle, tai josios prieglobstyje mums ir geriausia. Ir kur gi bus taip gera, malonu kaip namieje — motinos globoj?!...

Bet nevien tėvyninkai lietuviai mūsų krašte atranda daug gerumų. Pašaliečiai, atvykę susipažinti su mūsų žmonių papročiais, gyvenimo aplinkybėmis, prisiziūrėt;

valstybės tvarkai, dažniausia grįžta namo patenkinti. Lietuviai, anot jų, aukštai pakilę kultūroje ir apšvietime. Kaimiečiai — kūklus, darbštus, meilus žmonės.

Kaune jie išgija geriausius ispūdžius, belankydami mūs valstybines įstaigas, — ypač Karo Muzėjų, taip sumaniai generolo Nagevičiaus sutvarkytą. To Muzėjaus darželyje gi vakarais, nuleidžiant vėliavas nuo stiebų, gedulos apeigos žavėte sužavėja visus žiūrovus ir nevienam išspaudžia ašaras. Žibinčiams bepliesnojant aplinkui kare žuvusiems paminklą, kuomet atšlubavę raiši karo invalidai užgroja dūdų-fanfarų orkestru liūdnai, galingai giesmę „Marija, Marija“ — tai, rodosi, toj valandoj visos tautos balsas susilieja vienoje melodijoje ir skundžiasi Dangaus Karalienei savo kravinomis nuoskaudomis dėl Vilniaus ir kitų užgrobtų mūs žemių. Visi čia susirinkę žmonės stovi nulenkę galvas, vyriškiai — net ir žydai — be kepurių; moterų blakstienai rasoti, jų skarelės darbe...

Vienas žymus Amerikos valdžios svečias, prisižiūrėjęs mūs laikinoje sostinėje šitoms gedėsio pamaldoms — žuvusių mūs tėvynės gynėjų atminčiai, — išsitarė, jog vien tik, kad pamačius Karo Muzėjų, verta buvę atsilankyti Lietuvoje.

Tad, jei net svetimtaučiai atranda mūs šaly kuo pasigėrėti, be abejonės, atrastų čia nemaža gerumų bei grožio ir tie Amerikos lietuviai, kurie, — vien tik beieškodami pažinčių su mūs ponais, — skundžiasi paskui nieko Lietuvoje nematę, kaip tik blusas ir driskius žmones.

Ir tas blusas amerikiečiai perdaug jau „garbina“, — dažniausia tokie savo gimtinės lankytojai, kurie užjūry nepajėgia blakių apsiginti. T... namuose, kur šeiminkė mėgsta švarumą, įkirus vabalai triobose nes...

veisia. Aš gi tu nemalenumų nepatyriau nei Kaune, nei kaimuose. Tik syki Šiaulių stotyje, kur prisiėjo ilgai palaukti traukinio, šokuotės mane nedalaikomai pakuteno. Bet stoties laukiamame kambaryje tuomet buvo žydu prisigrūde, kurių kiti per dieną ten snaudė, susedę ant suolų. Žydai gi, kaip Amerikoje, taip ir Lietuvoje ar kitur, prie švaros dar nepriaugę.

* * *

Bet jau ir prisvajojau Milukų Jadvygos minkštoj, šiltoj lovelėj, kol miegas galutinai manęs neužvaldė! Nežinau net, ar ilgiau belyginau kaimo patogumus su Palanga, ar miegojau. Bet mintimis gali visą pasaulį aplėkti trumpoje valandėlėj. Nors besimigdydama tolokai paskraidžiojau savo vaizduotės sparnais po įvairių atsiminimų sritis, visgi, tur būt, pusėtinai ir atsilsėjau. Nubudus jaučiausi daug stipresnė ir geriausiame ūpe. Ir buvo jau pats vidurnaktis, — reikėjo ruoštis gelžkelio stotin, kad nepasivėlinus į traukinį, išeinanti nakčia Kaunan.

O tas nepalaujamas lietus netik neapsimalšino, bet tiesiog pilte pylė, — rodės, debesys būtų pratrūkęs. Net parūpo, kaip tamsoje per tokį lietų pasieksiu stotį. Tačiau netrukus patyriau tąją mano rūpestį buvus ne vietoje. Milukų Jonas, žinodamas iš anksto mane pasiryžus tą naktį grįžti Kaunan, atvažiavo su savo arkliais palydėti stotin. Jis žmogelis nepamiršo nei žiburį prisikabinti prie savo brikos, kad neišvertus viešnia į grabę. Visi patogumai, — tik sėsk ir važiuok, kaip ponas.

Bet pirma reikia atsisveikinti vaišnų šeimininkai ir ligonė Milukų mamytė. Tos gi ceremonijos pasirodė ne taip jau greitos ir nelengvos, — ypač atsisveikinant

seną mamytę. Teikdama per mane savo motiniškus palaiminimus bei linkėjimus savo vaikeliams Amerikoje, taipgi ir savo anūkėliams, (kurių ji gal niekad jau nebesulauks), senutė vėl gailiai įsiverkė, kaip ir prie mudvių pirmo pasimatymo.

Raminau ją, kiek beišmaniau, vis tikindama, būk kita vasarą josios sūnus kunigas Antanas tikrių-tikriausia parvažiuos Lietuvon su ją pasimatyti.

— Parvažiuok, dukrele, ir pati, — mamytė, šluostydama savo ašaras kalba. — Ko jums toj Amerikoj vargti? Dabar ir Lietuvoje ramiau ir jaučiau, negu kad būdavo seniau prie rusų... Parsiduokite savo spaustuvej ir grįžkit į savo kraštą, — užteks čia visiems duonutės... Prisiđirbote, prisikankinote, — metas ir pasilsėti... O bene kur geresnį pasilsį atrasite, kaip savo šaly, tarpe savo žmonių? — Ir senatvės sulaukus jums čia bus mieliau, negu toli atskirtiems nuo giminių ir pažįstamų... Tegul ir mano dukters parvažiuoja su savo šeimynėlėmis, — Grįžkit, vaikučiai, visi. Užteks jums tų turtelių, kuriuos užskurdote Amerikoje, — bene čia ilgai žmogus gyvenė... Kai numirsim, žemelė visus lygiai priglaus — turtingus ir varguolius...

Zinia, tokioje dėtoje, aš prisizadėjau visus tuos mamytės patarimus kaveiklausia išpildyti — asmeniai ir savo tarpininkyste, nors širdyje abejoju, ar pasiseks?.. Tik tas abejones pasistengiau nuo jos paslėpti. Senutė, atsipeikėjus vilčia — neužilgio susilaukti vaikų iš užjūrio, apglėbė mane, prispaudė prie savo išdžiūvusios krūtinės, išbučiavo daug kartų, aplaistydama ašaromis, galop peržegnojo mane, laimindama ilgon kelionėn, ir atsiskyrevė... Ir kaip sunku man buvo ją palikti — tar-
am savo tikrą motiną!..

Išeinat pro duris, senutė dar mane pasišaukė.

— Taip man gaila, kad išvažiuoji! — ji sako. Pabūtai čia nors savaite, ar kelias dienas, tai rodos ir pati labiau susiramindčiau ir greičiau pasveikčiau... Paprašyk, dukrele, kad mano sūnelis kunigėlis parvažiuotų nors pažiūrėt manęs... ilgai jau negyvensiu....

Bet jei jau negalės parvažiuot manęs suraminti, pasakyk jam, jog esu laiminga, kad jis tiek gero savo žmonėms padarė. Toli būdama negaliu sužinoti visų jo rūpesčių, sielvartų jojo sunkiuose darbuose. Tik mano širdis nujaučia mūs kunigėlį perdidelę našta užsidėjus ant savo pečių. Net pasibaiminu kartais, kad jis po tą našta per greit nesukniubtų...

Anais metais pargrižo iš Amerikos kunigas Civinskas. Važiuodamas į Seinus, užsuko ir pas mus valandėlei. Jis papasakojo ir apie mano sūnaus kunigo įvairius vargėlius. Sakė, jog jis Amerikoje turis nemažą priešų — net tarpe savo buvusių draugų... Kol išsinarpliodavęs iš jų užtaisytų žabangų, neretai ir pasirgti jam prisieidavę iš didelio susikrimitimo. Bet, turbūt, norėdamas mane suraminti, kunigas Civinskas tą nelinksmą pasikalbėjimą užbaigė šitokiais žodžiais: — Visi tie jo priešai kada nors paliaus nenaudingai kovoje, ir žmonės greit juos užmirš. Kunigo Antano gi vardas paliks lietuvių raštuose neišdildomas...

— Tik jis, mamute — paaškiniau jai — ne tam dirba ir nukenčia, kad išgijus kokios garbės. Skaudžiausių sielvartų apniktas, jis vis susiramina ką nors gero nuveikęs savo artimui — savo tautiečiams. Ir nuoširdžiai pasidžiaugia, jog savo veiklumu ne jis kitą nuskriaudęs, bet jį kiti. Taip, esą, mamutė ji mažą visada mokydavus: — daryt gero žmonėms ir nepaisyt nenaudėlių liežuvių.

Tos jūs pamokos kunigui Antanui, regis, buvo šviesiausių kelrodžių visą jo gyvenimą.

— Te Dievas suteikia jam kantrybės ir tvirtumo, — atsidusęs senutė dar kartą mane priglaudė prie savęs, vėl ašarodama.

Aš taipgi, pabučiavęs motulės rankas, ūmai nusigrižau ir apleidau ją, kad neparodžius savo susijaudinimo...

Oi tos mūs motinėlės sengalvelės! Kas apsakys, kiek jos graudžių ašarų išlieja, belydėdamas savo vaikelius į tolimą šalį ir belaukdamos jų sugrižtant? Ir ar viena jų laukia ir, nesulaukus, sielvarto sopulių suspausta pati iškeliauja dar toliau, — iš kur nei ji daugiau nebesugriš...

Nekrasovai ir Milukai taipgi stengėsi mane apsiliikdyti pas save ilgiau paviešėti. Tačiau laiko nedaug turėjau iki savo kelionės užjūrin. Ir man rūpėjo dar atsisveikinti savo giminės Zanavykuose. Keliai gi tuo metu buvo pražliugę, greit neaplakstysi. Tad, noroms-nenoroms prisiėjo pasakyti dėkingas sudiev visiems savo naujiems prieteliams Seštokų miestely ir kaime.

Važiuodami su Milukų Juonu gelžkelio stotin, dar stojome Cesoniuose paimti kitą pasazierių, — jų sūnų Antaną, kuris irgi naktiniu traukiniu turėjo grįžti, po vasaros atostogu, Mariampolėn — mokytis gimnazijoje. Mus palydėjo kartu ir klasisto motina, — Agnieška Cesonienė.

* * *

Atvykę per lietų su vėtra stotin, sužinojome traukinį išsėlsiant tik apie šeštą valandą ryte: — gelžkelis esąs užsemtas, nakčia negalima važiuoti.

Jonas su Agnieška kalbina mus grįžti namo į kaimą ir tenais palaukti traukinio. Aš gi, nenorėdama juos visą

naktį taip varginti, nesutikau; Cesoniukas irgi pasiryžo liktis stotyje. Savo palydovus gi paprašėva važiuot ramiai sau namo ir pasilsėti. Po nesekmingo priešgino, jie galų galę nuvažiavo vienodu.

Stotyje buvo ir daugiau belaukiančių keleivių. Bufeto kambaryje radome tamsoje besėdinčią Išlandžių Viškačku studentę Zonytę. Ji grįžo irgi Kaunan — studijuoti universitete mediciną.

Su Zonytės dviem broliais studentais buvau susipažinęs Kaune jų dėdės Mato Miluko buveinėje. Vienas tų jaunuolių — rodos jūristas — dar kvietė mane ir į savo vestuves, bet, kad jas kėlė nuotakos dvarely — toli nuo Kauno, tad man neteko jose patrepsėti. Vien tik pasiskolinėjau parvežtu iš tų linksmybių svočios (Mato Miluko žmonos) puošniu karvojumi.

Nūnai gi Cesonių gimnazistas supažindino mane ir su savo jauna graikščia pussesere — Viškačku Zonyte.

Netrukus įsitikinau tą savo naująją pažįstamą esant gudrios malonios panytės: linksmo būdo, kalbi, švelni inteligentė ir mokanti indomiajai by ką papasakoti. Tokioj draugijėlėj mes pamiršome ir suvėluotąjį traukinį ir nei nejutome kaip gražiai prašvito.

Bet ir traukinys, regis, mus užmiršo. Sešta valanda praėjo ir septynias laikrodžius išmušė, o traukinio dar negirdėt. Lietus, užplukdęs visą apylinkę, galop nustojo; debesys prasisklaidė. Saulė, skaisčiai patekėjus, pakopė jau aukščiau medžių viršūnių. Piemenėliai išginė gyvulių bandas į laukus. Mes gi—keleiviai—dar nei iš vietos nesijudinam. Tik po aštuonių traukinys vos gyvas atpūkščiojo nuo Alytaus ir sustojo Šeštokų stotyje.

Nudžiugę susimetėme į vagonus, tikėdamiesi jau be gaisraties galėsia keliauti toliau. Bet apsirikome. Trau-

kinys prastovėjęs pusvalandį ir dar kitą, vis nesijudina. Kas jį, rodos, kliudytų?.. Ak jau ne naktis, bet šviesi, linksma saulėtė net į priešpiečius siekia. Ko paklausi — niekas nežino. Stoties valdininkai gi vis ramina tuojaus traukinį eisiant. Belaukiant to geidaujamo „tuojaus“, štai garvežį atkabino ir paleido jį vieną su ekspertais iširti kelio...

Agnieška Cesonienė, pamačius iš savo namų mūsų traukinį be galvos stotyje, suprato ir mus čia ilgiau užtruksiančius. Greituoju išvirusi ašočių kavos, kiaušinių, prisikrovus pilną pintinę visokių skanskonių: — sūrių, dešrų, sviesto, baltų riestainių bei juodos duonelės, — atsisukubino per balas žmonelė mus pastiprinti. Už tą jos rūpestingumą mes visi — jos sūnus, Viškačkų Zonytė ir aš buvome ytin jai dėkingi.

Stotyje tuomet dar tik ruošėsi už poros savaičių atidaryti valgyklą. Arti niekur jokio restoranėlio irgi nebuvo. Jei ir būtų buvęs kur apylinkėje, tai kas čia išdrįs jo ieškoti, nebežinant, kada lemtai traukinys pradės eiti. Nūnai gi Lietuvos gelžkelių stotyse jau nebevertojama skambalų keleiviams priminti laiką, kaip būdavo prie rusų. Atatinkamas stoties tarnautojas, ar traukinio valdininkas pamoja mašinistui ranka ir jis važiuoja. Mes gi nebenujausdami, nei kada garvežis sugriš, nei kaip greit išsijudisime kelionėn, negalėjome iš stoties ar vagonų niekur nei išeiti. Tad jei ne Cesonienės tie gausūs sveiki pusryčiai, būtume visai nelinksmi papasnikavę iki pasiekėme kelionės galą.

Išsigėrę po kelis stiklus karštos kavos su tiršta grietinėle, pasidrūtinę sočiais kaimo skanumynais, nelabai nei rūpinomės, kada pagalios traukinys mus iš čia išveš.

Gamta, išsipraususi ilgu apsėčiu lietumi, blizgėte blizgėjo auksiniuose saulės spinduliuose. Kirsna, it mėlynas kaspinas per žalias lankas ramiai vingiavo. Vaisiniai medžiai, apsikaišę raudonais obuoliais, išnokusiom griūšėm, taip rodės ir viliojo į šakas kibti. Paukščiai, išvydę giedrą, ėmė linksmiau ir skardžiau čiulbėti. Kaimiečiai apsemtose lėmose kruta, skuba, begelbėdami kokius dar užsilikusius javus iš vandens. — Visur gyvybė atkuto! — tai ne vakarykščia niūri dargana. Malonu dairytis visais kraštais.

Viškaokų studentė, žiūrėdama pasistiebus į Išlandžių kaimą, vis gailauja nebegalinti nors valandėlei tenais sugrižti.

— Bepiga — ji dūsauja, — kad žinotume traukinį dar negreit išeisiant!.. Nubėgtume su tamsta, girdi, į mano tėviškę, tenais pasiobuoliautume, pasislyvautume pradrėkusiam sodely. — Vakar, esą, dėl lietaus negalėjau nei vaisių pasiskinti.

— Taigi, sakau, kad atsirastų čia toks pranašas ir pasakytų mums, kaip ilgai dar turėsime besigrozėti Šeštųjų reginiais... Rasi suspėtume užklysti ir į Nekrasovų namus, dar kartą paraminti Milukų ligonę mamytę. Deje, nebesant asmens, kuris nušviestų mums šias susisiekimo paines, — turėjome tenkintis vien stoties platformės viendžiu, besillsinčių vagonų patogumais ir savo akiračio vaizdais.

Apie vienuoliką valandą atšniokštė nuo Kalvarijos ir mūs ilgai lauktas garvežis su žvalgais. Keleiviai lengviau atsiduso, visi ūpą atgavom, tikėdamiesi dabar tikrai tuojaus išsirisia iš vietos, kame jau bemaž pusę paros sugaišome. Tačiau tasai raminantis „tuojaus“ ir šioje dėjoje mus užvylė. Prisiėjo dar porą valandų ilgiau palaukti.

Cia prisiminė man vienas Palangos Kurhauzo tarnas — oberis, kaip juos ten vadina iš vokiško. Jisai buvo klaipėdietis, kalbėdavo labai vokiečiuodamas ir buvo savo rūšies indomus juokorius. Kurhauze restaurano tarnų, palyginti, buvo permaža, kuomet valgytojų, ypač vakarais ten visada būdavo pilna. Užsisakiai koki spirgalą ir lauki lauki, jog net kantrybės nebetenki. Pasišauki savo „oberį“ ir klausi.

— Na, kurgi tas kepsnis dingo? — Stai jau visa valanda kaip užsakytas ir dar neatneši?

— Tuojaus, ponuliai, tuojaus... jau atvažiuoja, — oberis, mandagiai linkėiodamas, ramina...

Jis, nežinia kodėl, vieton atnešu, sakydavo „atvažiuoju“. Ir jis bejuokaudamas vis taip „važiuodavo“, nors žinodavo, jog kepsnis dar nei į petelnę neįdorotas, o gal dar nei nupirktas. Tačiau, po ilgo laukimo reikalaujamas užkandis ir ištikrųjų atvažiuodavo oberio rankose.

Panašiai mums atsitiko ir Seštokų stotyje. Po skaitlingų pakartojimų traukinį tuojaus išėsiant, jis visgi ir išėjo, — nors ir prieš pat pirmą valandą po pietų. Ir jau, kad važiuom, tai važiuom! — lygiai devynias valandas, vieton keturių. Kaunan atbildėjome vėlai vakare. Gi sulig to gelžkelio tvarkraštį, savo kelionę iš Seštokų į mūs laikinąją sostinę turėjome užbaigti prieš aštuonias iš ryto.

Ne pro šalį bus prisimintus, jog naujas gelžkelis tarpe Kauno ir Seštokų buvo nutiestas nepaprastose aplinkybėse — skubotai ir be tinkamo prisiruošimo. Lietuviams grėsė lenkų užpuolimo pavojus Alytaus ruože. Tenaisgi buvo dideli karo medžiagos sandėliai, taipgi nemaža vagonų. Reikėjo tas turtas greituoju apsaugoti nuo gali-

mo lenkų užgrobimo. Nemuno laivai pasirodė persilpni tokiam svoriui pergabenti. Prisiėjo surasti tinkamesnis būdas tam transportui. Lietuvių Garlaivių bendrovės vedėjo, S. Banaičio, patarimu, — kiek teko girdėti, — valdžia nusprendė pailginti Alytaus—Seštokų gelžkeliį iki pat Kauno. Tą gelžkeliį betiesiant, maža domės kreipta į jo praktikinę inžinerijos taisykles. Svarbiausia rūpintis darbo paskuba, kad juo greičiau pervežus iš Alytaus karo medžiagą. Bėgiamis pakloti neparuošta atatinamas pylimas ir net grabių šalimais neprakasta. Išlyginę kumpmenas, kupstus, užgleižę daubas velėnomis, griovius užgrinde rąstais, — taip ir nutiesė ant grynos žemės užbriežta linija.

Kai sausa, galima neblogai naudotis ir tokiu netvirtu gelžkelio. Bet smarkiau palijus, kaip šiuo atveju, — jis nebeišvažiuojamas. Sitokiose aplinkybėse ir man teko išmėginti to naujojo gelžkelio patogumai.

Traukiniui reikėjo dažniau stovinėti, negu tikrose pakeliui stotyse. Pavažiuojame galą, — ir prieš mus didelis liūgas. Gelžkelis užsemtas, bėgiai nugrimzdę ištižusiame molyje. Ir čia sustoję turėdavom laukti kiauras valandas, kol darbininkai neiškasdavo šalimais griovius ir kol į juos nenutekėdavo nuo kelio vanduo. Tokių nepramatyto stočių mums atsitaikė ne viena.

Aršiausia tokiais atvejais būdavo, jog niekur iš traukinio negalėdavome išeiti. Nyku vagone sėdėti, nekautriai betėmijant gelžkeliečių triūsą su spatais bei pikiais. Tačiau kuris čia benorėtų ieškoti įvairumo balose vidury laukol! Mano padėties pablogėjimui, dėl menko nesusipratimo, dar likau viena be jokių kelionės draugų savo kupe.

Išvažiuodama į Seštokus, Kaune nusipirkau ir su-

grižti atgal bilietą antros klasos. Nūnai gi aš su savo naujais pažįstamais visokiais klausimais išsikalbėjus, apie jų bilietus nepasiteiravau. Jogei Europos studentai vengia ištaigų kelionėse, — visai buvau pamišęs.

Prieš pradėdant traukiniui judėti, išokau artimiausiu kupe, manydama ir Viškačkų Zonytę su Cesoniuku, — mane iki vietos atlydėjusiu, — čia pat ilpsiant. Apsidairius gi viduje ir pažiūrėjus pro langus, jų niekur jau nebemačiau.

Sio traukinio vagonai buvo prancūzų ar vokiečių lėtuju pasażierinių rušies. Kiekvienas kupe aklinau atskirtas nuo kitų ir tik durimis—tiesiai į lauką — abiejuose šonuose atsidaro, kuomet traukinys sustoja. Jokio pereinamo tako, kaip tarptautiniuose expresuose, rusų ar Amerikos traukiniuose čia nebuvo, kad galėtų skraidžioti išilgai visais vagonais. Iš lauko palei vagonų apačią nutiestos lentos arba lipynės, kuriomis konduktoriai tegali vaikščioti, betikrindami keleivių bilietus. Kad juos vėjas nenubloktų žemyn, traukiniui įsibėgėjus, vagonai tam tyčia yra apjuosti drūtais turėklais. Tačiau pašaliniam draudžiama naudotis šitokiais įtaisais. Todėl ir aš negalėjau ryžtis susisieškoti savo pažįstamų kituose vagonuose.

Iš karto lyg nykū buvo, pasijutus uždarytai it klėtkoje vienai, be jokios galimybės atsitikime byką ir prisišaukti. Bet mano jauni draugučiai, — pamaniau, — be abejo, studentiškus sąmojus berazgiodami, gal, visai patenkinti nuomoniavo panašiai kaip ir vokiečiai po karo nūnai protauja: — „Trečiąja klasa gelžkeliais važinėja beturčiai ir profesionalai; antrąja — vertelkos ir karininkai, o pirmąja — amerikoniai ir bepročiai”...

Jogei šitame mūs traukinyje pirmosios klasos vagonų nebuvo, tad ir antroji galėjo atatikti amerikiečiams su „kopmanija“. Apsiraminus, jog bent padaužos neturėjau čionais savo kelionės draugu, parvirtau ant minkšto suolo ir ėmiau snausti.

* * *

Nepertoli nuo Seštokų traukinys sustojo neapribotam laikui priešais užsemtą gelžkelį. Po valandėlės, vagonų lipynėmis atėjo į mano kupe kariškis ir, nusimetęs viršutinį apsiautą, atsisėdo priešais. Iš jojo uniformos ženklelių supratau tai buvus majorą. — Vis tie neišvengiami majorai mano šioje kelionėje! Tik šitas buvo be majorienės, tad dėl savo vietos šiuo žygiu neprivalėjau rūpintis. Galėjau ramiausia naudotis visu ilgu suolu, bet prie tėvynės gynėjo lyg buvo nepatogu išdrikai ilsėtis pačiame vidurdienyje. Atsisėdus dairausi į apylinkes ir į balą, spėliodama mintimis, kaip ilgai čionais sugaišime. Nei iš šio, nei iš to majoras pirmutinis prabilo.

— Atsiprašau ponią, kad užklausu, — tur būt ne šio krašto? —

— Kuo remianties pons majoras taip sprendi? — sakau.

— Ponios žvėrelis ant kaklo... pas mus tokių nematyti.

— A! — jei tas kailiukas mano svetimšalumo išdavikas, tai prisipažįsiu jį išigijus Amerikoje. — Bet tai paprasta savo rūšies lapė, — patenkinau jo žingeidumą, nors tame užklausime netiek to žingeidumo būta, kiek noro užmegsti kalbą, bendru keleivių prapročiu.

— Tai ponia amerikietė? — jis toliau indomaujasi.

— Ne, sakau, lietuvė, tik Amerikoje gyvenus.

— Ar ponias dar manai grįžti Amerikon?

— Ir visai neužilgo, — atsakau.

— Suprantama... Amerikiečiai Lietuvoje nesibuvina, — jis aiškina. Parvažiuoja su turtais ir neberanda galimybių juos čia tinkamai suvartoti, kad būtų ir jiems patiems pelno ir Lietuvai naudos.

— Jei apie pelną kalbėti, tariau jam, tai kai kurie amerikiečiai šiuo atžvilgiu negali čionais skustis. Vien reikėtų apgailėti tuos mūsų išseivius, kurie sudėjo akcijomis jiems pinigus ir paliko užvilti. Kad jie Lietuvai maža naudos padarė, — su tuomi galima sutikti. Asmeniai tie žmonės, nors atstovaujamas bendrovės nubankrūtija, patys to bankrūto nejaučia. Ir ne vieni amerikiečiai, sakau, Lietuvoje taip verčiasi. Tokių biznierių rasime ir tarpe Lietuvos ponų, kurie, Amerikoje besilankydami, pardavinėjo savo tautiečiams visokias akcijas įmonėms steigti tėvynėje.

— Amerikos doleris turi savyje daug magneso: — prikimba ir sunku jį paleisti, — ironiškai nusišypsojęs, majoras patėmijo.

— Ypač tiems, kurie patys tų dolerių neuždirba ir nesupranta jų vertės — pridėjau.

— Gryna tiesa! poniuote.

(Dar ne viskas.)

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš "Žvaigždės")

Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo" istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genozis. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turcinių eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Musų Karionių Metų" skyriuje laiškai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1893 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kėkštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-šernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tomas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kursų įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**

ALP 2217

Lietuvos nacionalinė
M. Mažvydas biblioteka**"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSĖ*****Antrosios Dalies [I] dalis***

- 1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriauciūno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garso" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriauciūno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniukyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusaičio, M. Šedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktorius (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitalčio, "Tėvynės" redaktorius; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Prityrimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiūtės, "Žvaizdės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiūtės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šliupo; 12) Jurgis Bielinis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Malronį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą; 15) Maironio žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Balgiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIŲ.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių
redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

96 343179